

ספר באר משה

שיעורי עיון והלכה
על התורה ומועדי השנה

שגשמעו מפי מו"ר
הגאון רבי משה בערקאוויץ שליט"א
ר"מ בישיבה גדולה זכרון שמעיהו
טאראנטא

יוצא לאור ע"י תלמידיו שומעי לקחו

מהדורה שניה מתוקנת
סיון תשפ"ה לפ"ק

מרן הגאון רבי שמואל קמנצקי שליט"א
ראש הישיבה דישיבת פילאדעלפא
זקנו של המוחר

שמואל קמנצקי
Rabbi S. Kamenetsky

018 Upland Way
Philadelphia, PA 19131

Home: 215-473-2798
Study: 215-473-1212

בס"ד
ט' תמוז, תשפ"ד

לכבוד נכדי היקר הרה"ג ר' משה בערקאוויץ שליט"א,

ראיתי את הכתבים שנתלקטו מתוך שיעורים שמסרת לפני בחורים
מצוינים שאתה עומד להוציא לאור, בעניני הלכה, מסודרים לפי פרשת השבוע.

נכרים שנאמרו הדברים בבהירות ובהיקף גדול, כולל סוגיות בכל רחבי
הש"ס ופוסקים, ראשונים ואחרונים, וימצא ספר זה תועלת גדול לכל המעיינים
בו.

ברכתי שתמשיך להרביץ תורה, ושתזכה להוציא עוד ספרים אחרים
שיהנו מהם רבים.

בידידות,
זקנו

הגאון רבי צבי בערקאוויץ שליט"א
ראש ישיבה בישיבת נר ישראל
אבי המחבר

400 MOUNT WILSON LANE • BALTIMORE, MARYLAND 21208

☎ 410.484.7200 ☎ 410.484.3060 ✉ nirc@nirc.edu 🌐 www.nirc.edu

ו' תמוז ה'תשפ"ד
למחנכי עמנו הרשומים
של השיעורים של
בני היקר הרה"ג הר"ר משה
שליח אלו נאמרו על סדר
הפרשיות, הדברים שמחין
כנתי נאן בבהירות ובשל
הנני מברך בני הרה"ג הר"ר
שחיו שלכם נאמרו על סדר
ההרב פתח התורה והתורה
הנאמרים הרבה.
רצוני לברך את המאמרים
שנאמרו על הדפוס השלישי
וילי חילם.
הכו"ח לכבוד התורה
צבי בערקאוויץ

ו' תמוז ה'תשפ"ד

שמחתי לראות הרשימות של השיעורים של בני היקר הרה"ג הר"ר משה שיחי אשר
נאמרו על סדר הפרשיות. הדברים שמחין כנתינתן בבהירות ובשירות.
הנני מברך בני הרה"ג הר"ר משה שיחיה שיזכה להמשיך עבודתו בהרבצת התורה
ולהעמיד תלמידים הרבה.
רצוני לברך התלמידים שנתעוררו להדפיס השיעורים וישר חילם.

הכו"ח לכבוד התורה
צבי בערקאוויץ

הגאון רבי שלמה אליהו מילר שליט"א
ראש הכולל דכולל אברכים טאראנטא

בס"ד

שלמה אליהו מילר
רה"כ ואב"ד דכולל טאראנטא
הי"כ תלמידיו של יב"ד הרב משה ברקוביץ זצ"ל ח"ה אב"ד א"א ו
חבריו רבני מחוז שו"מ ש"ס ב"מ ש"ס ש"ס אב"ד א"א ו
אב"ד א"א ב"מ אב"ד א"א ש"ס ב"מ ש"ס ש"ס אב"ד א"א ו
אב"ד א"א ב"מ אב"ד א"א ש"ס ב"מ ש"ס ש"ס אב"ד א"א ו
אב"ד א"א ב"מ אב"ד א"א ש"ס ב"מ ש"ס ש"ס אב"ד א"א ו
אב"ד א"א ב"מ אב"ד א"א ש"ס ב"מ ש"ס ש"ס אב"ד א"א ו

הנה תלמידיו של ידידי הרב משה ברקוביץ אזרו חיל להוציא לאור
מתורת רבם ממה שדרש על הפרשה בכל שבוע וראיתי קצת דבריו
ומצאו חן בעיני ובטוח אנו שכל הרואים דבריו ישמחו בהם, ואשרי
תלמידיו שאזרו חיל להוציא לאור דבריו השמחים ומשמחים כל
רואה ובטוח אני שכל רואה יברך ברכת הנהנין עליהם.

ידידו שלמה אליהו מילר

הגאון רבי אהרן פלדמן שליט"א
ראש הישיבה ישיבת נר ישראל

RABBI AHARON FELDMAN
421 YESHIVA LANE, APT 3A, BALTIMORE, MD 21208
TEL.: 410-6539433 FAX: 410-6534694
STUDY: 410-4847200 Ext. 6050
E-MAIL: RAF@NIRC.EDU

ROSH HAYESHIVA
NER ISRAEL RABBINICAL COLLEGE

בס"ד יב בתמוז תשפ"ד

הסכמה

הביאו לפני ספרו של מוה"ר ר' משה ברקוביץ שליט"א מטרונטו המכיל ביאורים בכמה סוגיות בש"ס מסודרים ע"פ פרשיות השבוע והם פיעורים שמסר בפני תלמידיו בישיבתו, ועברתי על חלק מהספר וראיתי שכולו מחמדים ביאורים הקולעים לאמיתתה של תורה ע"פ הבנה ישירה וידיעות רחבות, דברים המשמחים את הלב ומיישבים את הדעת והוא חיבור יקר מאד ומוכסחני שהרב המחבר עתיד להיות מגדולי מרביצי תורה שבזמננו ואברכהו שיפוצו מעינותיו חוצה בעוד חיבורים כאלה ובהעמדת תלמידים ישרים והגונים מתוך הרחבת הדעת וכל מילי דמיטב.

החותם לכבוד עמילי התורה,

אהרן פלדמן

הגאון רבי צבי איינשטער שליט"א
ר"מ בישיבת נר ישראל

400 MOUNT WILSON LANE • BALTIMORE, MARYLAND 21208

410.484.7200

410.484.3060

nirc@nirc.edu

www.nirc.edu

הס"ד
מוצ"ק פה עלי באר תשס"ד לפ"ק
הן קבלת עלינו תורת אברהם מרבינו יצחק רבינו
הרה"ק משה ברוך זצ"ל שליט"א מתורת רבם הגדולים אשר היו
לכל דבר מחמדות שפוא מלא ברכה וזוהר תורה תמיד וממש
בה תיזשם יקרים, בזמן בזמן מקטפי יצירה וצורם פרמק כיון צנח
נפשו וכל דרכה של תורה בדעתה בלב נפון תנוח חכמה ודריש
חז"ל עי תח בן תח
וקורא און עיון מאמרכ, וזו הנחם יאלה על שפת מצה ומצב כל ע"ץ
מאכל וזו (תקאל מ"ז) אכזאיתא כחפצא פיה ומהו הע"ץ אשר יאלה קנה
זב, אלו תלמידי חכמים שיש בהם תורה מקרא, משנה, הלכות ואשדות
בד' ודברי תורה מתק עליהם,
אשר עי"ן שזבו לראות חידושי הנוצנים מ"באר משה" אשר הם
פרי העץ הנוף, בולם אלהים בולם ברוחם, מתקנים מנפש ונפש
והנ"ל בתפילת ארבעת הדיוט שריבים יאמנו, גאורו ויצבה עלון באומות
של הלכה תמיד, מתק שמחה שלות הנפש וישם הדעת, ויהיו צדיקי תורה
פרין ורבין ממנו, בנים ובה, תלמידים האונים ותלמידי תלמידים, הן ב"ע
הן ב"ב.

בשתת אלהו ומוקירו מאור
ברום ערכו,
צבי איינשטער

תוכן ענינים

מורינו הג"ר חיים מענדל בראדסקי שליט"א, ראש הישיבה

בדין פטור כהן ולוי מפדיון הבן א

הג"ר צבי בערקאוויץ שליט"א, ראש ישיבת נר ישראל

בענין מצות עשיית המקדש וקרבת ו

פרשת בראשית

סימן א במצות פריה ורביה יז

סימן ב בדין אין שליח לדבר עבירה לגבי עץ הדעת כב

פרשת נח

סימן ג בענין פחות משהו פרוטה לבן נח כח

סימן ד בענין עכו"ם ששבת לג

סימן ה בהיתר אכילת בשר לנח ובניו לח

פרשת לך לך

סימן ו טעם שלא מל אברהם עד שנצטוו מד

סימן ז בענין כל הקורא לאברהם אברם מט

סימן ח בגדר המילה אם היא כמצוה נמשכת נד

סימן ט חיוב העבדים במילה ושאר מצוות נו

סימן י בגדר מצות פריעה סג

בענין אשה במצות מילה, עיין פרשת שמות

פרשת וירא

סימן יא בחיוב חינוך הבנים סט

סימן יב בענין קביעות מקום לתפילתו עג

סימן יג בענין זרע אברהם עח

סימן יד בענין זריזין מקדימין למצוות פב

פרשת חיי שרה

סימן טו באיסור לאכול קודם בהמתו פז

פרשת תולדות

סימן טז	בענין בכורה אם נקבע כפי היצירה או הלידה	צב
סימן יז	בענין מכירת הבכורה ודבר שלא בא לעולם	צה
סימן יח	בענין אכילת יצחק משחיטת עשו	צט

פרשת ויצא

סימן יט	בענין תפילת ערבית רשות	קד
סימן כ	בענין לשדך הצעירה לפני הבכירה	קיב
סימן כא	בענין אין מערבין שמחה בשמחה	קלט

פרשת וישלח

סימן כב	בדין יהרג ואל יעבור ברציחה	קכו
סימן כג	בענין גיד הנשה של אדם	קלד
סימן כד	בשיעור גדלות לקטן ולקטנה	קלח
סימן כה	בטעם הריגת כל בני שכם	קמב

פרשת וישב

סימן כו	בכוחו של בעל בחירה להרוג אדם	קמח
סימן כז	בענין הריגת עובר	קנא
סימן כח	בענין נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש	קנו

פרשת מקץ

סימן כט	בענין היתר תגלחתו של יוסף בראש השנה	קסג
סימן ל	בענין חלומות	קסח

פרשת ויגש

סימן לא	בענין מחשבה רעה אם מצטרפת למעשה	קעז
סימן לב	בענין כבוד אבי אביו	קפג
סימן לג	בהא דקיימו האבות כל התורה כולה	קפט
סימן לד	בהא דקרא יעקב קריאת שמע ויוסף לא קרא	קצג

פרשת ויחי

סימן לה	בענין עדי קידושין	קצח
סימן לו	בענין ברוך שם כבוד מלכותו	רב

סימן לו	בענין יששכר וזבולון	רו
סימן לח	בדין שמותר לשנות מפני השלום	ריג

פרשת שמות

סימן לט	בחיוב שנים מקרא ואחד תרגום	ריח
סימן מ	בענין הנקת תינוק מן העכו"ם	רכה
סימן מא	בענין שם הויה בכתיבה ובקריאה	רל
סימן מב	בענין אשה במצות מילה	רלג

פרשת וארא

סימן מג	ד' כוסות כנגד ד' לשונות	רלז
סימן מד	במצוה למסור נפשו על קידוש השם	רמב
סימן מה	בענין השמעת קול בתפילה	רמח
סימן מו	בענין עונש מצרים וכח הבחירה שלהן	רנה

פרשת בא

סימן מז	בענין נשים בקידוש לבנה	רס
סימן מח	אכילת הפסח על השובע	רסט
סימן מט	בענין שבירת עצם ואכילת פסח	עדר
סימן נ	בענין מילת זכריו ועבדיו גבי פסח	רעט

גדר אכילת מצה כל שבעה, עיין חלק המועדים - פסח

פרשת בשלח

סימן נא	בענין הזכרת שם ע"ז	רפג
סימן נב	בענין ראיית פני אדם לאחר שמת אם נחשב כראייה	רפח
סימן נג	בענין קטן בקריאת התורה	רצב
סימן נד	ברכת המזון על אכילת המן	רצט

פרשת יתרו

סימן נה	בענין לא תשא בברכה לבטלה	שה
סימן נו	בגדר חובת קידוש היום	שיד
סימן נז	בענין כבוד חמיו	שכג
סימן נח	במצות כיבוד אב ואם	שלב
סימן נט	בלאו דלא תחמוד	שלז

פרשת משפטים

סימן ס	בגדר עונש של רציחה	שמג
סימן סא	בענין אחרי רבים להטות	שמו
סימן סב	בענין צער בעלי חיים	שנ

פרשת תרומה

סימן סג	במצות עשיית כלי המקדש	שנה
סימן סד	בענין למה לא עשו ארון בבית שני	שנט

פרשת כי תשא

סימן סה	בענין פיקוח נפש דוחה את השבת	שסה
סימן סו	בענין יהרג ואל יעבור בעשיית העגל	שסח
סימן סז	דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה	שעא

בענין מחצית השקל, עיין חלק המועדים - ארבע פרשיות

פרשת ויקהל

סימן סח	בענין אין ב"ד מענישין בשבת	שעה
סימן סט	בענין ראש חודש בעשיית מלאכה	שפד

פרשת פקודי

סימן ע	בדין שיעור המים בכיור	שצא
--------	-----------------------	-----

פרשת ויקרא

סימן עא	בענין שחיטה בזר ובכהן	שצו
סימן עב	בענין שחיטה בצפון	תא

פרשת שמייני

סימן עג	בענין לא תאכילום	תו
---------	------------------	----

פרשת תזריע

סימן עד	בדין מילה בשמיני	תיג
סימן עה	בענין מילה תוך שמונה	תיח

פרשת מצורע

סימן עו	בענין תגלחת מצורע ע"י נכרי ועוד מצוות	תכג
---------	---------------------------------------	-----

פרשת אחרי מות

סימן עז	בענין מכנים עצמו לאונס בכיסוי הדם וציצית	תכז
בדין חמשה עינוין אי דאורייתא או דרבנן, עיין חלק המועדים - יום הכפורים		

פרשת קדושים

סימן עח	באיסור לפני עור	תל
סימן עט	בענין איסור הקפת הראש והשחתת הזקן	תלד

פרשת אמור

סימן פ	בדין אשת כהן מעוברת להיכנס לבית הקברות	תמא
בענין בירור דעת בה"ג בספירת העומר, עיין חלק המועדים - ספירת העומר		
בענין ספירת העומר ע"י שומע כעונה, עיין חלק המועדים - ספירת העומר		
בענין תמימות ובדין תוספת יו"ט בשבועות, עיין חלק המועדים - שבועות		

פרשת בהר

סימן פא	בענין אונאת ממון בקרקע	תמה
סימן פב	אם לוקין על לאו דאונאת דברים	תמט

פרשת בחקתי

סימן פג	אם מקריבין אע"פ שאין בית	תנה
----------------	--------------------------------	-----

פרשת במדבר

סימן פד	בגדר מחנה לוויה לענין הלוי ואשתו	תסא
סימן פה	בדין קדימת לוי לישראל	תסו
סימן פו	בענין שמירת המקדש	תע

פרשת נשא

סימן פז	בענין זר בברכת כהנים	תעו
סימן פח	בענין שומע כעונה בברכת כהנים והמסתעף	תפ

פרשת בהעלותך

סימן פט	בענין האנשים הטמאים במדבר	תצה
סימן צ	בענין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי	תק

פרשת שלח

סימן צא	בדין עיסת הכלבים לענין חלה ומצה	תקו
----------------	---------------------------------------	-----

סימן צב בד"ן טלית שאולה במצות ציצית תקיב

פרשת קרח

סימן צג בגדר של תקנת דמאי תקיט

פרשת חקת

סימן צד בענין חרב הרי הוא כחלל תקכד

בביאור הדיעה דפרשה פרה היא מדאורייתא, עיין חלק המועדים - ארבע פרשיות

פרשת בלק

סימן צה בענין לימוד התורה ועשיית מצוות שלא לשמה תקכט

סימן צו בענין מתחיל בתוך זמן תפילה ומסיים אח"כ תקלד

פרשת פינחס

סימן צז בענין יסוד מצות מוספין של שבת תקלז

פרשת מסעי

סימן צח בענין מצות ישוב ארץ ישראל תקמב

פרשת שופטים

סימן צט בלאו דלא תסור לגבי מצוות דרבנן תקמז

סימן ק בענין עדים זוממין דהרגו אינן נהרגין תקנד

פרשת כי תצא

סימן קא בענין היתר יפת תואר כשהיא אשת איש תקסא

סימן קב בענין דבר שלא בא לעולם לענין נחלה תקסה

סימן קג במצות מעקה ולא תשים דמים תקעא

סימן קד בירור דעת הרמב"ם בספק דאורייתא תקעו

פרשת כי תבוא

סימן קה בד"ן כל פסוקא דלא פסקיה משה תקפא

סימן קו בד"ן מקרא ביכורים בהפריש קודם החג והביא אח"כ תקפו

פרשת נצבים

סימן קז במצות תשובה תקצד

סימן קח בענין ערבות לנשים והמסתעף תר

פרשת וילך

סימן קט בענין כתיבת ספר תורה תריא

פרשת האזינו

סימן קי בגדר ברכת התורה והמסתעף תרטז

מועדים

יום טוב וראש חודש

סימן קיא בענין הקבלת פני רבו ברגל תרלא

סימן קיב בענין הזכרת מעין המאורע בתפילה תרמ

בענין ראש חודש בעשיית מלאכה, עיין פרשת ויקהל

בענין נשים בקידוש לבנה, עיין פרשת בא

פסח

סימן קיג בגדר אכילת מצה כל שבעה תרמט

סימן קיד בענין חצי שיעור בחמץ תרנו

בענין ד' כוסות כנגד ד' לשונות, עיין פרשת וארא

בענין אכילת הפסח על השובע, עיין פרשת בא

בענין שבירת עצם ואכילת הפסח, עיין פרשת בא

בענין מילת זכריו ועבדיו גבי פסח, עיין פרשת בא

בדין עיסת הכלבים לענין חלה ומצה, עיין פרשת שלח

ספירת העומר ושבועות

סימן קטז בירור דעת בה"ג בספירת העומר תרסא

סימן קטז בענין ספירת העומר ע"י שומע כעונה תרסח

סימן קיז בענין תמימות ובדין תוספת יו"ט בשבועות תרעה

סימן קיח במצות תלמוד תורה ולא ימוש תרפא

בגדר ברכת התורה והמסתעף, עיין פרשת האזינו

תשעה באב ותעניות

סימן קיט בגדר תשעה באב ותענית נדחה תרצ

ראש השנה

סימן קכ בענין תקיעת שופר בשבת תרחצ

סימן קכא בענין ג' ספרים נפתחין ביום הדין תשג

סימן קכב בגדר מצות תקיעת שופר תשז

יום הכפורים

סימן קכג בענין מצות אכילה בערב יוה"כ תשיא

סימן קכד בדין חמשה עינויין אי דאורייתא או דרבנן תשטז

במצות תשובה, עיין פרשת נצבים

סוכות

סימן קכה בענין דרך גדילתן בסוכה ובלולב תשכב

חנוכה

סימן קכו בזמן הדלקת נר חנוכה, ושיעור השמן תשכז

סימן קכז בענין מהדרין מן המהדרין תשלד

סימן קכח בענין ברכה על נרות דמהדרין תשדמ

סימן קכט בענין הדלקת נר חנוכה מפני החשד תשנא

סימן קל בענין ברכת הרואה נר חנוכה תשנה

ארבע פרשיות

סימן קלא בגדר קריאת ד' פרשיות וקריאת התורה תשסא

סימן קלב בענין מחצית השקל תשסז

סימן קלג בענין זכירת מעשה עמלק תשעא

סימן קלד ביאור הדיעה דפרשה פרה היא מדאורייתא תשעז

פורים

סימן קלה בדברי בה"ג שנשים אינן מוציאות לאנשים במגילה תשפב

סימן קלו בענין משלוח מנות תשצא

נספחים

גליוני אבי המחבר הג"ר צבי בערקאוויץ שליט"א תשצז

חילופי מכתבים תתיא

מפתחות

מפתח ענינים תתטו

מפתח מקורות תתמד

מפתח אישים תתסו

תוכן מפורט

מורינו הג"ר חיים מענדל בראדסקי שליט"א, ראש הישיבה

בדין פטור כהן ולוי מפדיון הבן א

הג"ר צבי בערקאוויץ שליט"א, ראש ישיבת נר ישראל

בענין מצות עשיית המקדש וקרבת 1

פרשת בראשית

סימן א במצות פריה ורביה 12

היו לו בנים בגיותו אם קיים פריה ורביה + קושיית הטורי אבן דבגיותו לאו בר חיובא והיאך קיים המצוה + תירוצ המנחת חינוך שעיקר המצוה הוי לידת הבנים + ביאור הדעה שהמוליד ממזר מקיים פו"ר לאור האמור + קושיית התוס' לגבי 'בעידנא' בפרו ורבו, ולדעת המנ"ח מיושב + נידון האחרונים אם מקיים מצות פו"ר בנתעברה באמבטי + גדר חדש במצות פריה ורביה ובפטורא דהוליד בנים + בהליכות אליהו כתב נמי כגדר זה, ויישב קושיות הנ"ל + דיוק מדברי התוס' ביכמות לגדרו של האגרות משה

סימן ב בדין אין שליח לדבר עבירה לגבי עץ הדעת כב

במה דילפינן מעונש הנחש דאין טוענין למסית + הוכחת הש"ך מכאן דמשלח חבירו לעבירה חייב בדיני שמים + קושיית הגרע"א דאין ראיה מנחש הקדמוני מהדין דלא מציעו זה נהנה זה מתחייב + עוד קושיא כיצד חטא אדם בעץ הדעת והא צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם + עוד קושיא על הגמ' בסנהדרין בענין ז' מצוות + מחלוקת התוס' והרמ"ה בגדר איסור בשר קודם המבול + גם בעץ הדעת יש לומר כמו גדרו של הרמ"ה + יישוב כל הענין לאור האמור דהנידון משום גזל + יישוב הוכחת הש"ך מנחש דמשלח פטור מדיני שמים לפי הנ"ל

פרשת נח

סימן ג בענין פחות משה פרוטה לכן נח כח

אנשי דור המבול גזלו פחות פחות משה פרוטה + קושיית האחרונים דבן נח נהרג על פחות משו"פ + קודם מתן תורה אף הגוים היו בכלל צלם אלקים + יש מצוות שנאמרו לגוים קודם מתן תורה ושוב נאמרו רק לישראל + דברי התוס' דקודם מתן תורה היו קברי נכרים מטמאין ואח"כ לא + ענין צלם אלקים תלוי במידות האדם ומדרגתו + קודם מתן תורה היו גם הגוים בני מחילה + מטעם זה בעיני פרוטה בקידושי כסף אע"ג דנלמד מעפרון + קושיא בהא דבת פרעה חמלה על משה, ויישוב הגר"ד + ראיות דאצל גרים נשאר טבע גוי, והדרא קושיא לדוכתה + יישוב הקושיא מבת פרעה לאור דברינו, ודלא כהגר"ד

סימן ד בענין עכו"ם ששבת לג

מח' הראשונים בגדר דין עכו"ם ששבת + קושיית האחרונים איך קיים אברהם אבינו כה"ת כולה + התירוצים שעשה מלאכה דאורייתא לגבי גוי ולא לישראל + דבר מסויים או זמן מסויים שאין בו מלאכה לישראל + יישובים מסוג השלישי דמותר להם לשבות + ביאור מחודש דבגוי ספק דאורייתא לקולא + סיכום

סימן ה **בחיתר אכילת בשר לנח זכניו** **לח**

לאדם הראשון היה אסור לאכול בשר, והותר לנח + דעת רש"י ותוס' שאין האיסור אלא 'להמית' ולאכול + דברי הכלי חמדה שזו גם שיטת הרמב"ן + דעת הרמב"ם דאסור מצד עצמותו ואפי' במתה מאליה + דעת המדרש רבה והירושלמי והשאלות כהרמב"ם + קושיית האחרונים מדין משקה ישראל, ושמא תלוי במח' הראשונים + דברי הרמ"ה דבשר לא "נאסר" רק "לא הותר" + לפי הרמ"ה מיושב קושיית האחרונים, ויש ליישב דעת הרמב"ם ממה שהשמיט איסור זה + תירוצ' נוסף לקושיית האחרונים מהעונג יו"ט דהאיסור הוא מצד הגברא

פרשת לך לך

סימן ו **טעם שלא מל אברהם עד שנצטוה** **מד**

מדוע לא מל אברהם את עצמו קודם שנצטוה + תירוצ' ראשון, דהמתין להיות מצווה ועושה + תירוצ' שני, שקודם המילה לא קיים כל התורה + תירוצ' שלישי, שלא לשנות בבריאת ה' או לחבל בגוף האדם + ב' תירוצים מהגר"ז דבמילה בלי ציווי ליכא מצוה + במשך חכמה ביאר בזה מה שנפל על פניו + ג' קושיות על דברי הגרי"ז והמשך חכמה

סימן ז **בענין כל הקורא לאברהם אברם** **מט**

דברי הגמ' דכל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה + קושית מהרש"א דלא הובא האיסור בראשונים ופוסקים + יישוב מהצל"ח דיש בזה מח' בגמ' וקי"ל לקולא + יישוב ממהר"ץ חיות דאחר מתן תורה לא נאסר + תירוצו של מהר"ל דיסקין דכל זה רק בחיי אברהם + תמיהה על דברי מהר"ל דיסקין מקרא דנחמיה + שלשה דרכים בביאור דברי מהר"ל דיסקין + בירור אם מותר לקרות את חבירו בשם אברם, ודברי מהר"ץ חיות בנדרים + הוכחת השדי חמד לשאלה זו מדברי האחרונים + יישוב מנהג העולם ודחיית ראיית השדי חמד

סימן ח **בגדר המילה אם היא כמצוה נמשכת** **נד**

דברי האחרונים שמצות המילה נמשכת לכל ימיו + קושיא לפ"ז מדוע אין יכולין לברך אחר המילה + דברי מו"ר לחלק בין עשייה נמשכת לקיום ממושך + דברי הראשונים בנוסח ברכת "על" המילה + דברי הראשונים בעובר לעשייתן בברכת אירוסין + קושיא על דברי הגרע"א לפי דברינו + יישוב בדברי הגרע"א דיש ב' סוגי מצות הנמשכות

סימן ט **חיוב העבדים במילה ושאר מצוות** **נז**

טעמי הראשונים למה אין המילה כמצות עשה שהז"ג + ספיקת הגרע"א אם העבדים חייבין במצות מילה + בדין העבדים במילה מצינו מח' הראשונים + ביאור דעת המחייבים את העבד במילה דרק נשים נתמעטו מגזוה"כ + דברי התוס' דלא גמרינן מלה לה אלא להחמיר עליו + התוס' נקטו דמסברא הוה פטרינן לעבד מן הכל + דעת החולקים דמסברא חיצונה היה העבד חייב בכל + קושיית התוס' ר"ד ורעק"א על עיקר גז"ש ד'לה' לה' לעבד, ותלוי בספק הנ"ל + סתירה בין ב' דיבורי התוס' בב"ק, ויישוב הגרע"א + יישוב דברי התוס' דרק במילה יש לחייב העבד + דרך חדש בזה דהלימוד מאשה הוא באופן כללי

סימן י **בגדר מצות פריעה** **סג**

קושיית הראשונים מדוע פרע אברהם מילת ישמעאל + חקירת החת"ס בגדר דין פריעה האם מצוה בפ"ע הוא או הרחבה במצות מילה הוא + ביאור פלוגתת התוס' והיראים לפי האמור + דברי הגרי"ז דקודם הציווי אין כאן שם ערלה + סתירת דברי העיטור במילה ובנענועין, ויישוב לפי הנ"ל + עוד בביאור דעת התוס' בזה + מח' האחרונים במילה ופריעה בשבת ע"י ב' מוהלים, וקושיא על דעת הים של שלמה + ביאור דעת היש"ש לאור האמור

פרשת וירא

סימן יא בחיוב חינוך הבנים סט

דברי המשך חכמה דמכאן מקור למצות חינוך + חקירה בגדר חיוב חינוך האם הקטן עצמו מחויב במצות דרבנן או החיוב הוא רק על האב לחנכו + מח' הרמב"ן והר"ן אם ניתן לחייב קטן מצד אף הן + ביאור עומק פלוגתת הרמב"ן והר"ן בזה + מח' ראשונים אם צריך שיקיים הקטן כל פרטי המצוה + יישוב סתירה במשנ"ב בארבע מינים ע"פ הערוך לנר + יישוב ע"פ הטורי אבן דבקטנותו גרם לו אין חסרון

סימן יב בענין קביעות מקום לתפילתו עג

דברי המאירי דענין קביעות מקום הוא מעלה ולא חיוב + דברי הריב"ש ומשמעות הרשב"א דחיובא הוא + מח' הראשונים לענין בית הכנסת + פלוגתת הראשונים תלויה בטעם ענין הקביעות, והמאירי אזיל לטעמיה + אם צריך לדקדק במקומו גם בתוך ד' אמות + דברי תר"י בהא דנקרא חסיד ועניו, ואזיל לשיטתו + אם מודה רבינו יונה במתפלל בבית המדרש

סימן יג בענין זרע אברהם עח

ישמעאל ועשו אינם מזרע אברהם ופטורין ממילה + יש להבין לפ"ז מדוע מל אברהם את ישמעאל, ב' תירוצים + קושיא על מדרש דמצניו שיצחק מל את עשו או שרצה למולו + תירוצי שעדיין לא נודע איזה בן בכלל הזרע + ראייה לפירוש זה מדקדוק לשון הרמב"ם גבי עשו + כמה דרכים לומר דאף שלא נתברר מ"מ נימול בתורת ודאי + יש אומרים דעשו בכלל "זרע יצחק" רק לא מזרע אברהם + לפ"ז מיושב דעשו היה שייך במילה, מדין בן יצחק

סימן יד בענין זריזין מקדימין למצוות פב

דין זריזין מקדימין למצוות + מעלת זריזין לעומת ברוב עם וכדומה + דברי התרוה"ד לענין קידוש לבנה דעדיף להמתין + דברי השבות יעקב שיש להמתין לד' מינים מהודרים + חילוק בין ברוב עם להידור בעצם המצוה + יישוב דעת המשנ"ב בנידון זה + עוד יישוב בחילוק בין ספק לודאי + הוכחות החיי אדם דזריזין עדיף, ודחייתן

פרשת חיי שרה

סימן טו באיסור לאכול קודם בהמתו פז

בענין אכלת בהמתו תחילה אצל רבקה והגמלים + אם לאכול קודם בהמתו אסור מדינא או ממדת חסידות + דברי הספר חסידים דבשתייה האדם קודם + דברי החת"ס דאדם קודם בבהמתו של חבירו + דברי היד אפרים דבמאכל שהגיע ע"י נס האדם קודם + יישוב הפסוק גבי נח לפ"ד היד אפרים

פרשת תולדות

סימן טז בענין בכורה אם נקבע כפי היצירה או הלידה צב

דברי הגר"א דבכורה תלויה ביצירה + קושיא מיעקב ועשו, ותירוצי הכלי חמדה + עוד תירוצי מכלי חמדה דחלוק ירושה מזכות בכורה + מפורש במושב זקנים כדברי הגר"א, וכביאור הכלי חמדה + הסברא לומר כדברי הגר"א מצד שם אב + הוכחה לגדר שכתבנו בתורת אב ואם

סימן יז בענין מכירת הבכורה ודבר שלא בא לעולם צה

מח' הראשונים אם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"י שבועה + ב' קושיות הריב"ש על הרא"ש דס"ל דקונה ע"י שבועה, וצ"ב שורש פלוגתתם + יש להבין מש"כ הריב"ש דלא גמרינן מקודם מתן תורה + ביאור דברי הרא"ש והריב"ש מאאמו"ר שליט"א בהקדם יסוד מהמחנה אפרים + ביאור ב'

הדיעות במקנה ע"י שבועה לאור האמור + נראה דהרא"ש וריב"ש פליגי ביסוד חסרון דבר שלבל"ע + ביאור החילוק בין קודם מתן תורה לאח"כ לפי דברינו, וקושיא על זה

סימן יח **בענין אכילת יצחק משחיטת עשו** צט
איך הותר ליצחק לאכול משחיטת עשו + לא אכל אלא קודם שנשתמד, או ששחט בעצמו + זהו הטעם שציוותה רבקה נגד רצון יצחק + הצעת דרך אחר דסומא פטור מאיסור נבילה + מח' האחרונים אם סומא פטור אף מלאוין + דעת כמה אחרונים דסומא מוזהר בלאוין + הוכחת הגרע"א משחיטת סומא, וב' יישובים לשיטת הנוב"י + ביאור המח' רעק"א עם הנוב"י עפ"י חקירה בפטור דסומא אם נחשב כשוטה דלא שייך למצות כלל או"ד נחשב כאונס בדבר + יישוב ענין שחיטת עשו ואכילת יצחק לאור האמור

פרשת ויצא

סימן יט **בענין תפילת ערבית רשות** קד
יעקב תיקן תפילת ערבית, וי"א דהיא רשות + מח' תנאי אם תפילות נגד אבות או תמידין + נידון האחרונים אם ב' הפלוגות תלוין אהרדי + גר תפילת ערבית רשות לדעת התוס' + גר אחר בזה מהר"ף והבה"ג דאי צלי שויה כחובה + ביאורו של הדרכי משה בסברת בה"ג + כמה הוכחות בדעת הרמב"ם שהיא רשות גמורה + הערה ממש"כ הרמב"ם דקבלוה כחובה + דרכו של הגר"ח בביאור שיטת הרמב"ם + דרך אחר ברמב"ם מהאבי עזרי + תוספת ביאור ברמב"ם ע"פ תשובת הגאונים

סימן כ **בענין לשדך הצעירה לפני הבכירה** קיב
הוכחות האחרונים דאין לשדך את הצעירה תחילה + ע"פ הרשב"ם כתבו הפוסקים דאסור מדינא + דעת האגרות משה דכל זה רק בשניהם מוכנים ומשום מצות כבוד בעלמא + הוכחות שכל זה רק מצד המנהג ודרך העולם + קושיות המנחת יצחק על גר הנ"ל + שיטה שלישית ממנהג"ם לחלק בין אחים לאחיות + העולה מזה שיש ב' דרכים יסודיים אם דינא או מנהגא + קשה אדילפת מלבן לילף מיעקב, ויישוב משו"ת חבלים בנעימים + לפי הדיעות דלא יעשה כן הוא מדינא אי"ז מספיק + יישוב מהאור החיים שכל הדין נאמר רק להאב + דברי הלקט יושר שיעקב חזר בו והודה ללבן + יישוב נוסף ע"פ המדרש שהיה סכנת נפשות לישא את לאה + פירוש מחודש דרחל היה לה דין גיורת וכקטן שנולד + עוד תירוץ שלדעת יעקב היה לו ולרחל דין בכור מפני שנוצרו תחילה + סיכום

סימן כא **בענין אין מערבין שמחה בשמחה** קיט
עיקר הדין דאין מערבין ב' שמחות, והמקורות לזה + דברי הרמב"ם בדין אין מערבין גבי חוה"מ וגבי ב' נשים + ב' קושיות על דברי הרמב"ם מספר המקנה + יישוב קושיא א' עפ"ד הגרי"ז דיש ב' דינים בשמחת חתן + יישוב קושיא הב' ע"פ הגרי"ז מהגר"ש רוזנבסקי + עוד יישוב לקושיא ב' דרק באותו יום מותר + פקפוק ממו"ר שליט"א על כל האמור מדברי הרמב"ם במקו"א + קודם מתן תורה א"א לדחות ימי השמחה + דרך רביעי בזה דאין למידין דינא מלבן רק ענין הדין שיהא לבו פנוי

פרשת וישלח

סימן כב **בדין יהרג ואל יעבור בריצחה** קכו
דברי האחרונים אם מותר להרוג לאנשי עשו מדין הבא להרגך, וקושיות על תירוצם + תירוצ דהוי בגדר מתרפאין באיסורין ואסור לבני נח + תירוצ אחר על פי הדין לא מורידין ולא מעלין + יישוב ע"פ הסברא שהיה ליעקב דין בן נח וגם בן ישראל + קושיית אאמור"ר שליט"א ע"ה, ונדון בדבריו + עוד קושיא דאנשי עשו דינם כרודף + יישוב דהיתר הריגת רודף הוא להציל הרודף מחטא + עוד יישוב דאם יש לרודף מצוה להרוג אין היתר לנרדף + תירוצ נוסף בזה דדומה לעובר דמשמאי קא רדפי לה

סימן כג בענין גיד הנשה של אדם קלד
 דעת הרשב"א דגיד הנשה של אדם אסור, ופלוגתת האחרונים בדעת הרמב"ם • קושיא על הרמב"ם
 מגיה"נ של נבילה וטריפה דחייב שתים ויישוב האחרונים • ביאור יסוד הדרשה דכל שגידו אסור
 ובשרו מותר וקושיא על האחרונים • יישוב לאחרונים הנ"ל ודיוק מפמ"ג גבי נולדה טריפה • עפ"ז
 מיושב דעת הפר"ג והפר"ח גבי גיה"נ של אדם לשיטתו

סימן כד בשיעור גדלות לקטן ולקטנה קלח
 דברי הרא"ש דשיעור גדלות הלכה למשה מסיני • דברי רש"י שזה נלמד משמעון ולוי גבי שכם,
 וקושיית הרביד הזהב עליו • קושיא על הרא"ש דלא יהא שיעור י"ג שנים בבני נח • יישוב מאמרו"ר
 שליט"א דענין גדלות תלוי במציאות הגוף והמוח • יישוב לפ"ז דגם בני נח בכלל י"ג שנה • יישוב
 קושיות הרביד הזהב גבי שמעון ולוי

סימן כה בטעם הריגת כל בני שכם קמב
 שיטת הרמב"ם שנתחייבו בני שכם הריגה מפני שעברו על דינים • קושיות הרמב"ן על דרך
 הרמב"ם • קושיית החת"ס דאי"ז בכלל דינין אלא גזל • שיטת הרמב"ן שנתחייבו מיתה מפני שעבדו
 ע"ז וכדומה • קושיות על הרמב"ם לאור האמור • גדר הלא תעשה שיש במצות דינים, וסתירה
 ברמב"ם • יסודו של החת"ס סופר דעכו"ם שעבר בדינים דינו כמו עכו"ם ששבת דאין הורגין אותו
 בפועל • שתי קושיות על דרך זה • תירוצי הדברי שאול ד"אזהרתן" לאו דוקא • קושיית המשך חכמה
 אמאי לא הרגו הנקיבות לדעת הרמב"ן, ויישוב לזה • דקדוק של המהרי"ל דיסקין ממה שהפריד הפסוק
 בין הריגת שכם לבני עירו

פרשת וישב

סימן כו בכוחו של בעל בחירה להרוג אדם קמח
 איך חשב ראובן להצילו והלא היו שם נחשים • חידושו של האור החיים דבעל בחירה יכול
 להרוג • הוכחות לחידוש זה מהזוהר ומראשונים ואחרונים • כמה ראיות שאין כח לאדם להרוג מי
 שאינו חייב מיתה • עוד הוכחות שאין ביד בעל בחירה להמית אדם • יישוב דלהניצל מבעל בחירה
 בעיני זכות גדול טפי • יישוב נוסף דלפעמים נמסר משמים בידי בעל בחירה

סימן כז בענין הריגת עובר קנא
 הדין דמעוברת שנגמר דינה אין ממתנין • מח' הראשונים בטעם דין זה • אכתי קשה גבי תמר, ותירוצי
 האחרונים • תירוצי נוסף עפ"ד האגרות משה דישאל ובני נח שוין • עוד ב' תירוצים עפ"ד הרמב"ן
 כאן • נידון לגבי מילדות העבריות לאור האמור • סיכום

סימן כח בענין נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש קנו
 אם חייב למסור נפשו שלא לבייש חבירו • תמיהה על שיטת התוס' ורבינו יונה שצריך למסור
 נפשו • יישוב דמלבין פני חבירו חמור טפי מרציחה • יישוב נוסף דאין היתר להציל עצמו ע"י הפסד
 חבירו • אי"ז מספיק לתרוץ שיטת רבינו יונה • יישוב אחר בשיטת רבינו יונה עפ"י יסודו של הכס"מ
 דקבלה היתה בידם דלעולם יהרג וא"י • עוד יישוב עפ"י יסודו של הגר"ש שקופ והחמד"ש דהוקשו
 רציחה לעריות, וקושיא על דבריהם • יישוב נוסף בהקדם חקירה בסברא החיצונה לגבי וחי בהם אם
 מסברא יהרג וא"י או מסברא יעבור וא"י • הוכחות שהרמב"ם חולק על התוס', ויישוב קושיית הכס"מ,
 והרמב"ם לטעמיה • יישוב שיטת רבינו יונה לאור האמור, והתוס' ורבינו יונה אזלי לשיטתיהו

פרשת מקץ

סימן כט בענין היתר תגלחתו של יוסף בראש השנה קסג
 קושיית המושב זקנים איך התגלח יוסף ביו"ט, וב' התירוצים • יישוב ראשון של החת"ס, דהיה
 מצווה בכבוד מלכות ודחי ליו"ט שאינו מצווה ועושה • עוד יישוב מהחת"ס שהיה שבות דשבות

במקום מצוה • כמה סברות דאין להתיר בכאן מצד שבות דשבות • דברי השדי חמד דלא שמרו את התורה בחו"ל • פירוש מחודש דע"י מתוך שרינן גזיזה ביו"ט • עוד תירוץ משום כבוד המלכות • סיכום

סימן ל בענין חלומות קסח

כמה ראיות מן הגמ' דדברי חלומות אינן כלום • דברי הר"ן בסנהדרין בגדרן של חלומות דבדרך כלל אינן כלום, אבל לרווחא דלמילתא חיישי' • יישוב דברי הרשב"א ע"פ התשב"ץ שהחלום בגדר ספק • יישוב השיבת ציון דאולינן בתור רובא אבל בסכנה חיישינן • עוד תירוץ דעל להבא חיישינן לנבואה • מפני מה יש ענין של תענית חלום והטבת חלום • יישוב ענין תענית חלום לדעת הר"ן ע"פ הריטב"א • תמיהה על העובדא עם הגר"ח מוואלאזין • אם יש לסמוך על חלומות בהכרעת ההלכה • הנהגת רבינו יעקב בעל שו"ת מן השמים • חלומו של רבינו אפרים - לאסור דג מסויים • חלום הרדב"ז - לאסור לשנות תפילין דר"ת לדרש"י • חלומו של הריקאנטי - לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועין • חלומות של בעל הגה"מ והמרדכי - לגבי דיני חו"מ • חלומו של האור זרוע - כתיבת שם עקיבא בגט • עובדא שאירע בזמננו במלחמה בא"י (שמחת תורה תשפד)

פרשת ויגש

סימן לא בענין מחשבה רעה אם מצטרפת למעשה קעז

הסברא דאין לאחים שום עוון מפני שלא יצא מזה רעה • קושיית האחרונים ע"פ יסוד התרומת הכרי דמחשבה רעה שהביאה לידי מעשה מצטרפת למעשה • יישוב דרך בחלק בין אדם למקום צריך כפרה, וקושיא על זה מדברי הרבינו בחיי • יישוב הבית יצחק דאם יצא ממנו מצוה א"צ כפרה • תירוץ הפרדס יוסף דלא היתה כוונתם לרעה כלל • עוד יישוב מהכלי חמדה דבבין אדם לחבירו אין המחשבה מצטרפת • ראיית המהרי"ט לגדר כע"ז מדברי רש"י • דחיית הראיה מרש"י דבאמת מקבל שכר אבל לא קיים המצוה • מלוה על המשכון דחשיב עוסק במצוה, להח"ח רק בנתכונן למצוה • הוכחות לדברי הכלי חמדה בזה

סימן לב בענין כבוד אבי אביו קפג

מח' מהרי"ק ורמ"א אם יש חיוב לכבד אבי אביו • הוכחות הגר"א לשיטת מהרי"ק שאין חיוב • חקירה בגדר חובת כבוד אבי אביו האם משום דדינו כאביו כיון דבני בנים הרי הן כבנים או דכבוד הוא לאביו כשמכבד אבי אביו כיון שאביו חייבו בכבודו • ראיות לשני הצדדים מדברי רבותינו • נפקא מינה בין הטעמים לענין מות אביו • יישוב דברי מהרי"ק והרמ"א לאור האמור • קושיא על זה ממדרש גופא, וב' יישובים מגדולי האחרונים • לפ"ז מובן פסקו של המהרי"ק • יישוב מה דלא אמרינן 'אתה ואביך חייבין בכבוד זקניך' לאור האמור • יישוב לקושיית האחרונים אף להצד דחייב הנכד מצ"ע לכבד זקינו • הדיעה דבאמת אמרינן שאתה ואביך חייבין בכבוד זקניך

סימן לג בהא דקיימו האבות כל התורה כולה קפט

היאך נשא שמעון את אחותו • יישוב ראשון מדין גר שנתגייר כקטן שגולד • ביטול עשה ועבירת ל"ת חלוקין ביסוד החסרון • ביאור מחלוקת המהר"ל עם תוס' ורמב"ן לפי דרך זה

סימן לד בהא דקרא יעקב קריאת שמע ויוסף לא קרא קצג

קושיית האחרונים מפני מה לא קרא יוסף ק"ש • תירוץ המהר"ל דיוסף הפסיק מפני היראה, וב' קושיות על זה • תירוץ המשאת בנימין שיוסף היה עוסק במצוה, וקושיית הקה"י • קושיית הצדה לדרך על המשאת בנימין, ותמיהה בדבריו • תירוץ הקה"י שאפשר לקיים שניהם • הערה על תירוץ המשאת בנימין והקה"י דאי"ז מצוה חיובית • עוד הערה דיתכן שמצות בין אדם לחבירו אינה פוטרת • דרך חדש בזה ממנהר"ל דלא מיירי בק"ש של מצוה

פרשת ויחי

- סימן לה** בענין עדי קידושין קצח
- בטעם שכתב רש"י דהראה לו שטר "אירוסין" + איך קידש יוסף את אשתו בלי עדים + ב' ביאורים איך נחשב הגוי 'בתורת גיטין וקידושין' + עוד דרך בזה שקידש בלי עדים ע"י כתב ידו + היאך מהני כתב ידו לר' אלעזר דעדי מסירה כרתי
- סימן לו** בענין ברוך שם כבוד מלכותו רב
- טעם אמירת בשכמל"ו ע"פ הגמ' + טעם אחר לאמירה זו ע"פ המדרש, ודברי המג"א דלא פליגי הגמרא והמדרש + דברי התרגום ירושלמי שיעקב אמר יהא שמיא רבא + הערות בעיקר ענין אמירת יהא שמיא רבא + ביאור מהג"ר יעקב דיש"ר היינו ברוך שם ובלי מלכות + למה לא תיקנו לומר יש"ר בלחש ושלא בארמית
- סימן לז** בענין יששכר וזבולון רז
- הסכם "יששכר וזבולון" וחלוקת זכות התורה + דברי רבינו ירוחם דאינו מועיל על העבר + באמת אי אפשר למכור שכר מצוות כלל + ביאור דברי רבינו ירוחם לאור האמור + עוד יישוב שזה חלק ממצוה "ללמודה" + ביאור הענין ע"פ גדר מצות תלמוד תורה + דברי האחרונים אם הוא בגדר שותפות + החולקים וס"ל שאינה שותפות ממש + נראה דבזה תלוי מח' האחרונים אם מפסיד יששכר משכרו + יתכן דגם הנידון בלומד שלא לשמה תלוי בזה
- סימן לח** בדין שמונת לשנות מפני השלום ריג
- מקור ההיתר לשנות מפני השלום + דעת כמה ראשונים שלא הותר לשקר אלא לשנות + פירוש ענין כיצד מרקדין לפני הכלה + הדעות שמונת לומר שקר מוחלט, ויישוב ע"פ חקירה בלאו דמדבר שקר תרחק אם הוא איסור בין אדם למקום או איסור בין אדם לחבירו + יישוב דאין איסור לשקר רק ציווי של "תרחק" + עוד יישוב ד'אמת' נקבעת כפי רצון התורה היינו אמירה כרצון התורה

פרשת שמות

- סימן לט** בחיוב שנים מקרא ואחד תרגום ריח
- החיוב לקרות הפרשה ב' פעמים מקרא ואחד תרגום + יסוד הדבר כדי שיהא בקי בתורה שבכתב + עוד טעם שאם יקראוהו לתורה יוכל לקרות + ב' פעמים ואחד תרגום נגד סיני אהל מועד וערבות מואב + פירוש מחודש דכל החיוב הוא "במקום" קריאת התורה + נידון אם צורת הקריאה בפרשה פרשה או בפסוק פסוק + מח' ראשונים במעלת תרגום לעומת רש"י + ביאור הענין ע"פ חקירה בגדר תרגום אם עיקר תקנה לתרגום או עיקר התקנה לקרות ג' פעמים + בזה תליא מח' רש"י ותוס' בפירושא דעטרות ודיבון + עוד כמה נפק"מ להלכה מחקירה זו + דעת מו"ז הגר"ש שליט"א בזה
- סימן מ** בענין הנקת תינוק מן העכו"ם רכה
- דברי הגמ' בע"ז וביבמות בתינוק היונק מן הנכרית + דעת הר"ח דלא הותר אלא במקום סכנה + דעת הרשב"א שהיא מדת חסידות, לגדל טבע טוב + דעת הריטב"א דיש חסרון של טמטום דמאכל טמא + הצעת כמה נפק"מ בין הרשב"א להריטב"א + דין זה נלמד להלכה ממשנה רבינו + צ"ב מהו הטמטום כשיש היתר לאכול + ביאור הענין בהקדם המח' בגדר טמטום הלב + יישוב למה לא רצה משה לינוק לפי האמור, ולשא"ר לא נתיישב + יישוב דלכו"ע כשאין היתר מיוחד לאכול איכא טמטום
- סימן מא** בענין שם הויה בכתובה ובקריאה רל
- קריאת שם הויה באל"ף דל"ת + חקירה בגדר קרי וכתוב בכל התורה האם נחשב קריאה של אותו הכתב או לא + דברי הגרי"ז דחלוק שם ה' משאר קרי וכתוב + הוספה בשם הגרי"ד לגבי פרשת סוטה + ביאור הגרי"ז בדברי רש"י פ' ואתחנן לאור האמור + יישוב דברי הרמב"ן דס"ל דכל קרי וכתוב דומה לשם הויה

סימן מב בענין אשה במצות מילה רלג

קושיא על השיטה שביקש המלאך להרוג את התינוק + חידוש הר"ח דתינוק שלא נימול עומד בסכנה + קושיא בלשון הר"ח שנתעצלה "אמו" ולא מלה אותו + יישוב דצפורה היתה חייבת מדין בני קטורה + עוד יישוב דחייב צפורה במילתו היה מדין ב"ד + יישוב דכשאין האב שם חייבת האם למולו

פרשת וארא

סימן מג ד' כוסות כנגד ד' לשונות רלז

סתירת דברי רש"י במקור דין ד' כוסות + יישוב ע"פ הגר"ז דאיכא ב' דינים בד' כוסות + עוד דקדוק ברש"י למה חילק ב' הטעמים + מחלוקת רש"י ותוס' גבי שתאן בבית אחת (קח, ב), ואולי לטעמייהו + לפ"ז הדרא קושיא לדוכתה למה הפריד רש"י השני טעמים, ועוד יישוב + יישוב אחר בכל זה על דרך הפלפול

סימן מד במצוה למסור נפשו על קידוש השם רמב

הלימוד מצפרדעים לענין יהרג ואל יעבור + צ"ב מה ההיתר למסור נפשו כשאנו מחוייב בזה + דברי הרמב"ם דבאופן שיעבור ואל יהרג אסור למסור נפשו + התוס' לשיטתם דבכל גווני "רשות" למסור נפשו + דעת הרמב"ן שאסור למסור נפשו בשאר עבירות + פלוגת הרמב"ן ובעה"מ בסוגיא דלהנאת עצמו + יישוב דעת הרמב"ן וביאור מח' הראשונים לפי האמור + מחלוקת התוס' ושטמ"ק בצער שאין לו קצבה, וקו' על התוס' + שני ביאורים בדברי התוס' + עוד תירוץ דמצפרדעים גופא ילפינן דביסורין אין למסור נפשו

סימן מה בענין השמעת קול בתפילה רמח

איסור השמעת קול בתפילה, וחייב שמיעה לאזניו + דברי המב"ט דבעת צרה שפיר דמי לצעוק + עוד יישוב בהא דצעק משה על הצפרדעים + ביאור השפתי חכמים בצעקת משה, וחקירה בדיון 'צריך שישמע לאזניו' אם בענין שמיעה לאזניו בפועל או רק שיעור באיכות הדיבור + עוד תירוצים להא דצעק משה על הצפרדעים + יישוב רביעי בזה דהיה קודם תקנת תפילה בלחש וע"פ דברי הגמ' בסוטה + בזה יש ליישב עובדא דעלי וחנה שחשבה לשיכורה + יישוב ענין הרמת קול במקרא ביכורים לאור האמור

סימן מז בענין עונש מצרים וכן הבחירה שלהן רנה

קושיות הראשונים בעונשן של מצרים + הטעם שנענשו אע"פ שקיימו רצון ה' + השגת הראב"ד והרמב"ן על דברי הרמב"ם, ויישובו של המשך חכמה + ביאור אחר בזה מהראב"ד והרמב"ן + דרך שלישי בזה מהאחרונים + דברי הרמב"ן בפ' לך לך הם לשיטתו + בקושיא הב' דלא היה לו בחירה, ויישוב הרמב"ם דזה מגוף העונש + דרך אחר בזה שבאמת היתה לו בחירה + י"ל דאודו לטעמייהו בפירוש "טרם תיראון"

פרשת בא

סימן מו בענין נשים בקידוש לבנה רס

מצות קידוש לבנה, ולענין נשים + דעת המג"א שאין הנשים מברכות ברכה זו + גם בביכורים אע"פ שמוגבלת לזמן י"א דלאו זמן גרמא + יסודו של הטורי אבן בגדר מעשהו"ג + דעת התוס' דמצות סמיכה היא מעשהו"ג, וקושיית הגרע"א לשיטתו + דוגמא שלישית לגדר זה מהרמב"ן גבי ספירת העומר + ג' פלוגות הראשונים בענין זה + יישוב דברי המאירי והמג"א גבי קידוש לבנה + ביאור המחלוקת עפ"ד האבודרהם בטעם פטורא דזמן גרמא + טעם נוסף לחייב הנשים בקידוש החודש עפ"ד ר"ת בסעודות שבת + קושיות החיד"א מכל דתקון ומא"ף הן היו באותו הנס' + יישוב דלר"ת חייבות בדברנן בצירוף ענין לא תסור + אם המצוות נאמרו לכל ישראל אלא שנפטרו הנשים מדין חדש

סימן מח **אכילת הפסח על השובע** **רסט**

אמאי צריך קרא בפסח דנאכל על השובע + תמיהה מה נתחדש בדין זה יותר משאר כל הקדשים + יישוב לזה דבפסח דבעינן צלי ליכא דין למשחה, ופקפוק על דבריו + יישוב נוסף מהגר"ח דבחלק הבעלים ליכא דין למשחה + יישוב שלישי מהכלי חמדה דבפסח איכא ב' מחייבים + דרך רביעי בזה, ע"פ דקדוק לשון הרמב"ם + חקירה בטעם דין על השובע האם דין הוא שלא יהא רעב בתחילת האכילה או"ד דין שיהא שבע בסוף האכילה ונפ"מ מזה + ביאור דעת הרמב"ם דיש בזה חילוק בין פסח לקרבנות + יישוב ב' הקושיות לפי דרך זה

סימן מט **בענין שבירת עצם ואכילת פסח** **עדר**

הצד להתיר שבירת עצם שיש בו מוח מדין עדל"ת + מח' השאג"א והמנ"ח אם המצוה היא לאכול את כל הקרבן פסח + כל כוית מן הקרבן שהוא אוכל נכלל בקיום המצוה + ראייה מדברי התוס' גבי מאכילין לקטנים + יישוב הא דמאכיל לקטן לשיטת השאגת אריה + הוכחה לשאג"א עפ"מש"כ בפסקי התוס' גבי בעידנא + מדברי השאג"א בספרו טורי אבן נראה שלא פירש הכי + ביאור שיטת הטורי אבן ע"פ חקירה בסברת הפסקי תוס' אם כל כה"ג א"צ שיהא באידנא או"ד דנחשב כחלק ממעשה המצוה וכבעידנא דמי

סימן נ **בענין מילת זכריו ועבדיו גבי פסח** **רעט**

בדין דמילת זכריו ועבדיו מעכבתו + חידוש המהר"ח או"ז בגדר פטור האשה + דברי הגר"ח דמילת זכריו הוי דין בפסח ולא במילה + ב' קושיות על הגר"ח הנ"ל + הוכחות דדין מילת זכריו לא תליא ב"מצות מילה", ויישוב הקושיות לפ"ז + יישוב דברי הגמ' פסחים (צב, א) לפי דבריו

פרשת בשלח

סימן נא **בענין הזכרת שם ע"ז** **רפג**

כיצד הזכיר הקב"ה שם עבודה זרה, והא אסור להזכיר שם ע"ז + תירוצו ראשון דאין הקב"ה שומר את המצוות + תירוצו שני דקודם מתן תורה אין לחוש + תירוצו נוסף שהיה דרך בזיון ע"פ רש"י דנשאר כדי להטעותו + תירוצו האור שמח שהיא ע"ז הכתובה בתורה + חקירה בגדר ההיתר דע"ז הכתובה בתורה אם הוא סימן או סיבה + ביאור מח' בעלי התוס' והאור שמח לאור האמור + המשך דברי היערות דבש, ונמצא דהתוס' קאי לשיטתם

סימן נב **בענין ראיית פני אדם לאחר שמת אם נחשב כראייה** **רפח**

הנשבע שלא לראות פני חבריו מותר לראותו לאחר מיתה + דברי הוזהר והאחרונים בענין זה + דחיית ההוכחה ע"פ הרמב"ן ד"לא תוסיפו" + עוד דחייה עפ"י התרגום ירושלמי דכונת הקרא אינה על עצם הראייה אלא על השעבוד + הוכחה מדברי התרגום יונתן דהמצרים היו גוססין, ומוכח דאין ראייה לנדון הנ"ל אלא כדברינו + דברי המכילתא בפירוש לא תוסיפו קאי לשיטתיה

סימן נג **בענין קטן בקריאת התורה** **רצב**

בדין קטן עולה מניין שבעה + חקירה בגדר חובת הקריאה האם הוא חובת קריאה או חובת לימוד + הוכחה מלשון הרמב"ם דהגדר הוא שמיעה ולימוד + גדר מצות תקיעת שופר, וקושיא מהתם להכא + אם קריאת התורה חובת יחיד או חובת ציבור + יישוב דין קריאת קטן לפי זה + עוד ביאור בזה דקטן הוי קולא מיוחדת

סימן נד **ברכת המזון על אכילת המן** **רצט**

בנ"י היו מברכין ברכת המזון על המן + קושיית החזו"א איך בירכו אם נתעכל, ויסודו לענין שיעור עיכול + יישוב דלא אזיל המן מיד לאיברים אלא נכנס לבטנם קודם + דברי הגליוני הש"ס שהמן נשתנה מציאותו ללחם גמור + יישוב קושיית החזו"א לפי סברא זו + פקפוקים על תירוצו זה ועל עיקר קושיית

הגליוני הש"ס + עוד פקפוקים על עיקר קושיית הגליוני הש"ס + עוד תירון ע"פ הראשונים דברכת
הזן נתקן כ'תקנה בעלמא' + ראה ליסוד הנ"ל מהצל"ח, ומיושב קו' הגליוני הש"ס והחזון"א

פרשת יתרו

סימן נה בענין לא תשא בברכה לבטלה **שה**

אם איסור ברכה לבטלה דאורייתא או דרבנן + באיסור לגרום ברכה שאינה צריכה + גורם ברכה שאינה
צריכה לענין שח בין תפילה לתפילה + מח' הראשונים בגדר גורם ברכה שאינה צריכה + ביאור
שיטת הרמב"ם בדין זה + דרך אחר דעצם ההפסק הוא העבירה + ארבע קושיות על מ"ד ברכה לבטלה
דאורייתא + דברי האחרונים מכח קושיות אלו + עוד יישוב דרך ברכה גרע מדרך שבח + עוד יישוב
מהגר"פ ד'דרך ברכה לחנם' בכלל לא תשא לשוא + גדרו של החזון"א בברכה לבטלה דאסור משום
דאינו ראוי לגשת אל הקודש ולברך בכל עת שירצה, ולכן דרך שבח שפיר דמי + יישוב הא דספק אם
בירך ברכת המזון חוזר ומברך + תירון נוסף דהרמב"ם לטעמיה בדין ספק דאורייתא + ביאור דברי
הריטב"א גבי חינוך לאור האמור

סימן נו בגדר חובת קידוש היום **שיד**

דברי הרמב"ם בגדר מצות קידוש היום להזכיר שבח וקדושת היום + דעת הרמב"ן שהוא לקדש היום
דומיא דקידוש יובל + דעת הרמב"ם דהבדלה ג"כ דאורייתא, ואזיל לטעמיה + גם מש"כ הרמב"ם
דיכולין לקדש מבעו"י היינו לטעמיה + בזה תליא מח' הרמב"ם והראב"ד לגבי אכילה קודם קידוש
היום + ביאור הטעם והסברא שאסור לאכול קודם קידוש היום + דברי הגרע"א שיוצאין ידי קידוש מן
התורה באמירת שבחא טבא + תירון ממו"ח שליט"א ליישב דברי הגרע"א אף לדעת
הרמב"ם + קושיית הדגול מרובה דאין ערבות לנשים ויישוב הפמ"ג + ביאור דברי הפמ"ג דיכולין חז"ל
לעקור המצוה לגמרי + סברת החולקים על הפמ"ג דאין טעם לעקור המצוה בכה"ג

סימן נז בענין כבוד חמיו **שכג**

אם כבוד חמיו בכלל מצות כיבוד אב או לא + ראיות מדברי החרדים והגר"א לחיוב כבוד
חמיו + ראיות החקרי לב שהחיוב רק 'כבוד זקנים', ויישוב הראיה לדעת החרדים + עדיין יקשה
להגר"א, ויישוב לדעת החרדים והגר"א + עוד יישוב לשיטת החרדים והגר"א + הוכחה להב"ח והש"ך
מדין אשה נשואה + עיקר גדר אשה נשואה בכיבוד אב ואם + בביאור דעת הש"ך בדין אשה
נשואה + הוכחה לגדר זה מדברי הר"ן בקידושין + בעיקר הס"ד שתהא פטורה מכיבוד אם ואם בעודה
נשואה + להש"ך לטעמיה מוכח דאינו חייב כאביו ממש, ולחרדים וגר"א הדק"ל + יישוב הראיה לדעת
הגר"א והחרדים בענין זה + עוד יישוב להגר"א דאין שייך כאן את ובעליך + קושיא על הילפותא
מיתרו והלא גר היה ולא נחשב כחמיו + ב' ספיקות בדין קדימת כבוד אביו לחמיו

סימן נח במצות כיבוד אב ואם **שלב**

חקירה בגדר מצות כיבוד אב ואם האם הוא מצוה בין אדם למקום או בין אדם לחבירו + הוכחה
מדברי הרמב"ן שהיא בין אדם למקום + משמעות הרמב"ם והחינוך שהיא בין אדם לחבירו + ביאור
בדברי התוס' ישנים שהיא בין אדם למקום + הצד לומר דהיא מצוה שכלית וגם הגויים חייבין בה + י"ל
דבכיבוד אב ואם איכא ב' ענינים + יישוב דברי המנחת חינוך לפי דרכנו

סימן נט בלאו דלא תחמוד **שלז**

מח' הרמב"ם והראב"ד אם לא תחמוד יש בו מעשה + יישוב דברי הרמב"ם שעיקר הלאו בחימוד
בלב + קושיית המגיד משנה דנימא אי עביד לא מהני, ודברי המנ"ח + עוד יישוב לקושיית המגיד
משנה לאור האמור + ב' קושיית על ביאור הנ"ל במחלוקת הרמב"ם והראב"ד + יישוב דגם הראב"ד
מודה שעיקר האיסור מצד החימוד + קשה דלא תיקן הלאו וא"י ניתן להשבה, ויישוב ע"פ הקוב"ש
בלאו הניתק לעשה + קושיית האבן עזרא בעיקר הלאו דלא תחמוד, ולרמב"ם וראב"ד א"ש

פרשת משפטים

- סימן ס** בגדר עונש של רציחה שמג
- בק"ו ממיתה לנזיקין לענין מצמצם + עוד קושיות מק"ו דריש מכות וממיתת שורו + יסוד עונש רציחה כמו תשלומין ודמי לנזיקין + ביאור מה דהנהרג נחשב כבעל דבר לפי האמור + הוכחות לגדר זה מכמה פסוקים ופירש"י
- סימן סא** בענין אחרי רבים להטות שמו
- בדין אזלינן בתר רובא + דברי התוס' הרא"ש שדין רוב אינו ודאי + קושיית השב שמעתתא ממזור ודאי + אם רובא דאיתא קמן עדיף או ליתא קמן + יסוד הגרע"א דיש "יוחזק" ואח"כ הוא ודאי + הוכחה מקצת ראשונים דלא ס"ל דין יוחזק
- סימן סב** בענין צער בעלי חיים שנ
- בדין פריקה וטעינה + חמשה מקורות בראשונים לאיסור צער בעלי חיים + בדברי הרמב"ם שנלמד מקרא דבלעם + חקירה ביסוד איסור זה של צער בע"ח אם הוא מצד הבעלי חיים דחס רחמנא על צערן או מצד הגברא שלא יתאכזר, מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בזה + פריקה בזמן ואינו לפי כבודו, ויסוד הר"ן ותרוה"ד בצער בע"ח לצורך האדם + עקירת סוסים, לכוף את יצרו, ציד, לפי יסוד הנ"ל + קושיא בדעת הרמב"ן בצורך האדם + ביאור מח' הרמב"ם והרמב"ן בטעם האיסור

פרשת תרומה

- סימן סג** במצות עשיית כלי המקדש שנה
- דקדוק בלשון הציווי לעשיית הכלים + מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בעיקר חובת עשיית הכלים + ביאור המח' ע"פ פלוגתן במצות עשיית המקדש, ואולי לטעמייהו + יישוב דקדוק הפסוקים לפי ב' השיטות, וקושיא ממזבח הנחושת + יישוב אחר דבארון ושלחן ומנורה יש דין מיוחד בצורת העשייה
- סימן סד** בענין למה לא עשו ארון בבית שני שנט
- מפני מה לא עשו ארון בבית שני דלא היה להם הלוחות שהם עיקר תכלית של הארון + מח' הרמב"ם והרמב"ן במצות עשיית כלי המקדש + פלוגתא נוספת בין הרמב"ם והרמב"ן בתכלית בנין המקדש + יישוב קושיית הרש"ש לפי שיטת הרמב"ן + תירוץ א', דארון אינו מכלל כלי המקדש + תירוץ שני, דארון בלי לוחות אינו כלום + עוד יישוב, דבארון לא שייך דין עבודתן מחנכת + יישוב אחרון דעדיין היה ארון ראשון מונח שם + סיכום

פרשת כי תשא

- סימן סה** בענין פיקוח נפש דוחה את השבת שסה
- דברי האור החיים דמחללין כדי שישמור שבת אחרת + תמימת המנ"ח והאחרונים מדין חיי שעה + סברת חלל שבת אחת לענין שאר מילי + כמה אופנים דליכא דין וחי בהם ורק דין חלל שבת אחת + יישוב פסוק של הבית מאיר ביולדת מן הקראים עפ"י הנ"ל
- סימן סו** בענין יהרג ואל יעבור בעשיית העגל שסח
- דברי רש"י והרמב"ן מה שלא מסר אהרן את נפשו + מח' בעה"מ ורמב"ן בלפני עור דג' חמורות + יישוב מח' רש"י והרמב"ן לשיטתם גבי אבירייהו + עוד יישוב לשיטתם לענין להנאת עצמו

סימן סז **דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה** **שעא**

באיסור אמירת דברים שבכתב בעל פה + הסברא דלא נאסר אלא במוציא אחרים ידי חובתן + ביור
טעם איסור זה, ואי דאורייתא או דרבנן + יסוד האיסור וגדרו עפ"ד הגר"ז דדין הוא במסירת
התורה + הוספת הגר"ד דכל שיש מצות לימוד אין כאן איסור + יישוב כל הקושיות עפ"ז

פרשת ויקהל

סימן סח **בענין אין בי"ד מענישין בשבת** **שעה**

דעת התוס' דאין עונשין בשבת מצד דין הרגיל של איסור מלאכה בשבת + דברי הרמב"ם דאין עונשין
בשבת הוא דין חדש, וב' קושיות עליו + ביאור דעת הרמב"ם דאיכא איסור חדש מלבד איסור
שבת + עוד שיטות דס"ל כהרמב"ם בזה + ביאור הס"ד גבי בא במחתרת דאינו דוחה שבת + קושיא
מדברי רש"י והמאירי גבי בא במחתרת + יישוב דברי רש"י והמאירי שם + ביאור שיטת המאירי שם
עפ"ד הרמב"ם + אם הא דאין הורגין בשבת נאמר רק בב"ד, ונפ"מ ברודף + ראיה לספק הנ"ל מדברי
החמרא וחיי + ספק הפמ"ג אם מכין אותו עד שתצא נפשו בשבת + הערת אאמו"ר שליט"א מדברי
הר"ן בחולין + יישוב דברי הר"ן + ספק הפמ"ג תלוי בפלוגתת הקצוה"ח ונתיב"מ בענין זה

סימן סט **בענין ראש חודש בעשיית מלאכה** **שפד**

ב' הוכחות דראש חודש מותר במלאכה + מבואר במגילה דר"ח אסור במלאכה, ויישוב הדבר + מבואר
בראשונים דמייירי במנהג ולא באיסור + נידון בגדר הדבר מביאור הלכה אם יש איסור או רק מנהג
שיהא יום ניכר ומשונה + עוד טעם לזה מהראשונים שנודרוזו במשכן + ביאור ב' הטעמים שיסוד אחד
להן + מח' התשב"ץ והב"י לענין תפירה, ואם תלוי בטעמים אלה + בטעם שזכו מפני כך לר"ח
דייקא + הטעם שזכו לר"ח אם מצד נדבת המשכן + בטעם שאין שבט לוי אסורים במלאכה
בר"ח + דרך אחר לענין שבט לוי, דאנשים לחוד ונשים לחוד

פרשת פקודי

סימן ע **בדין שיעור המים בכיור** **שצא**

בשיעור מי הכיור לקידוש ד' כהנים + ביאור שורש פלוגתת רש"י ותוס' בזה + ביור דעת הרמב"ם
בענין זה + ביאור החסדי דוד בדעת הרמב"ם שהוא דרך ממוצע בין רש"י לתוס' + ספיקת הגר"ד אם
כהן אחרון צריך שיעור זה

פרשת ויקרא

סימן עא **בענין שחיטה בזר ובכהן** **שצו**

אי בעינן כהן לכתחילה + הוכחות מהריטב"א והמאירי דלכתחילה בעינן כהן + עוד ראיות להנ"ל מדברי
התוס' והבה"ג + משמעות רש"י והרא"ש דשחיטת זר אינו דוחה שבת + דרך אחר בהא דשחיטת זר
אינה דוחה שבת, ובוה נדחו כל הראיות הנ"ל + מרש"י משמע דבזר עדיף, ויישוב דהיינו בקרבן
יחיד + יישוב דברי הוהר דעדיף בזר עפ"י הנ"ל + סמוכין לחילוק זה מדקדוק לשון הרמב"ם

סימן עב **בענין שחיטה בצפון** **תא**

פלוגתת הראשונים בגדר דין צפון לגבי שחיטה, וקושיות על שיטת הרמב"ם + יישוב דאף להרמב"ם
דין צפון הוא צפון עזרה + ביאור הענין עפ"י יסוד חדש בדין צפון דלאו דין צפון 'עזרה' אלא דין צפון
'המזבח' + עוד הוכחות לגדר זה בדין צפון, וביאור המח' לפ"ז + יישוב הקושיות לפי דרך זה

פרשת שמיני

תו	בענין לא תאכילום	סימן עג
דעת הרשב"א דליכא לא תאכילום באיסור דרבנן + דעת התוס' דאף בדרבנן איכא איסור ספייה, וצ"ב במאי פליגי + עוד מחלוקת תוס' ורשב"א בסוגיא, וקושיית המשנה למלך ע"ז + חקירה בגדר איסור ספייה אם הוא משום דמכשילו בעבירה או רק שלא להרגילו בעבירה + הוכחות מהתרומת הדשן והרמב"ם דאין לקטן איסור ואזהרה כלל + יישוב האחיזה לקושיית הרשב"א לפי דרך זה + קושיית החתם סופר על דרך הג"ל, ויישוב שיטת התרוה"ד ואחיזה דברי התוס' בפסחים, וביאור עפ"י יסודו של האחיזה + יישוב דעת התוס' בנדה לאור האמור + בזה יתבאר דברי הרשב"א גבי בגד שאבד בו כלאים + ביאור פלוגתת הרשב"א והראשונים לפי הג"ל, ואזכור לטעמייהו		

פרשת תזריע

תיג	בדין מילה בשמיני	סימן עד
השיטה דמילה בשמיני תליא בטומאת לידה + מח' הראשונים כמאן קי"ל, ודברי הרמב"ם + דברי הכסף משנה בביאור שיטת הרמב"ם + דרך אחר בדעת הרמב"ם מחידושי הגר"ח הלוי + ביאור דברי הגמ' והרמב"ם לפי דרך הגר"ח + השגת החזו"א על דברי הגר"ח + יישוב דיש ב' מחייבים נפרדים למילה בשמיני + נידון אם המילה כמעשהו"ג לאור האמור		
תיח	בענין מילה תוך שמונה	סימן עה
נימול בלילה או תוך ח' אם יצא + דברי הב"י והרמ"א במל בלילה או תוך שמונה + הסברא שנימול תוך ח' א"צ הטפה + תמיהות השאג"א על דעת הרמ"א + יישוב השפת אמת דתוך ח' הוי בגדר קיום לחוד + יישוב ע"פ הבית הלוי דהיא מצוה נמשכת + למה אין הטוה ומל בשבת בגדר מקלקל + ראייה להשאג"א מדברי תוס' הרא"ש, ודחייה ע"פ השפ"א והבית הלוי		

פרשת מצורע

תכג	בענין תגלחת מצורע ע"י נכרי ועוד מצוות	סימן עו
בקיום מצות תגלחת ע"י נכרי + כמה אופנים של קיום מצוה ע"י שליח גוי + דברי הנהי"מ ביישוב הענין ע"פ הנמוק"י + קושיית הגרע"א גבי שבירת עצם קאי לשיטתו + יישוב נוסף בדמצוות אלו העיקר הוא התוצאה + יישוב אחר לתגלחת דהגוי ישאיר שערות הגוף		

פרשת אחרי מות

תכו	בענין מכנים עצמו לאונס בכיסוי הדם וציצית	סימן עז
מי שאין לו עפר אם מותר לשחוט או לא + תמיהת הגר"ש איגר מאי שנא מציצית בשבת + יישוב האמרי בינה דבשבת לא נצטוה כלל, וקושיית אאמו"ר על זה + עוד דרך בזה מהקהילות יעקב + עוד יישוב מאאמו"ר שליט"א לחלק בין כיסוי הדם לציצית		

פרשת קדושים

תל	באיסור לפני עור	סימן עה
בגדר איסור עצה שאינה הוגנת + אם לפני עור הוא איסור כללי או פרטי + דעת הראשונים בחקירה זו + השיטה דרך בדבר שהוא אסור בו יש לפני עור + ב' קושיות על דעה זו, ויישוב הענין + תירוץ האחיזה דאם חבירו מויד ליכא איסור + יישוב האמת ליעקב דבגוי ליכא עצה שאינה הוגנת		

סימן עט בענין איסור הקפת הראש והשחתת הזקן תלד

בדין הקפת הראש והזקן + סברת השואל לנוב"י להתיר כעין תער ואח"כ בתער + סברות הנוב"י דאין שום היתר לעשות כן + מח' הרמב"ם והטור אם יסוד האיסור משום דרך הגוים + דברי הב"י בביאור מח' הרמב"ם והטור + ביאורו של הט"ז בהרמב"ם, והיתר דשלום מלכות + השגת המנ"ח על חידושו של הט"ז, ויישוב דעת הט"ז + הרמב"ם והטור לגבי מספריים כעין תער אולי לשיטתם + מחלוקת הרמב"ם ושאר בשיעור הפיאאות, והרמב"ם לטעמיה + ביאור הנידון אם יש בזה ספק ספיקא לאור האמור

פרשת אמור

סימן פ בדין אשת כהן מעוברת להיכנס לבית הקברות תמא

דברי הרוקח דמעוברת מיטמא מצד ספק ספיקא + קושיית המג"א דהעובר הוי כטהרה בלועה + כמה תירוצים מן האחרונים לקושיית המג"א + עוד יישוב מאבני מילואים עפ"י הדין דעובר ירך אמו, וקו' החת"ס ובנין ציון עליה + ב' הוכחות דעובר כשהוא במעי אמו אינו מיטמא כלל + ביאור הענין ע"פ חקירה בדין טהרה בלועה אם הוא משום חציצה או משום דכמאן דליתא

פרשת בהר

סימן פא בענין אונאת ממון בקרקע תמה

מח' התוס' והרמב"ן בחטים שזרעו בקרקע + דברי הרמב"ן עה"ת דגם הקרקע בכלל האיסור + דעת התוס' דקרקעות נתמעטו גם מן האיסור + בהקדשות מודו התוס' דהן בכלל לאו דאונאה, וצ"ב + דברי הכלי יקר דקרקע אין לה ערך קבוע ולכן אין בה אונאה + ביאור מח' התוס' והרמב"ן, והחילוק בין קרקעות להקדשות + התוס' מודו דהיכא דאין שייכא סברא זו איכא אונאה גם בקרקעות + עפ"ז יתבאר מח' התוס' והרמב"ן בחיטין שזרעו בקרקע

סימן פב אם לוקין על לאו דאונאת דברים תמט

דעת החינוך דאין לוקין על אונאת דברים + דעת קצת ראשונים דלוקין על אונאת דברים, וקושיות עליהם + יישוב ע"פ שיטת המגיד משנה בלאו שאין בו מעשה + דברי האחרונים בגדר יסודו של המגיד משנה + שלשה דרכים לעבור אונאת דברים ע"י מעשה + יישוב דעת המרדכי דלוקין על אונאת דברים לאור האמור + מש"כ החינוך דאין לוקין עליו אולי לטעמיה + להרמב"ם דלא לקי צ"ל דלית ליה הנך גווי של מעשה + ע"ל דלהרמב"ם עיקר הלאו הוא בלי מעשה ובוה אינו לוקה + יישוב נוסף עפ"ד המאירי שהוא מסור ללב

פרשת בחקתי

סימן פג אם מקריבין אע"פ שאין בית תנה

בהא דאין מקריבין קרבנות בזה"ז + כמה טעמים מהגרע"א לזה שאין מקריבין + טעם אחר דאין מקריבין משום דחסר ריה ניוח + גדרי דין לא אריח כו' לדעת הבנין ציון והאחרונים + קושיא אמאי ישתנו המצוות שלנו מחמת כן + קושיא נוספת דמוכח מהרמב"ן שאי"ז סברא + דברי הגר"ח דספירה בזה"ז דאורייתא משום דמקריבין אע"פ שאין בית + ב' הערות על דברי הגר"ח + יישוב אחר דלהרמב"ם והחינוך אין הספירה תלויה בקרבן + י"ל דבוה פליגי הרמב"ם והרמב"ן לענין נשים בספירה

פרשת במדבר

סימן פד בגדר מחנה לויה לענין הלוי ואשתו תסא

קושיא כיצד חנו הלויים במחנותיהם עם נשותיהן + יישוב המשך חכמה, ולפמש"כ בחידושי רי"ז הלוי נדחית ראותו + עוד יישוב עפ"י המרומי שדה דאין איסור להיטמאות כשכבר נמצא שם + כמה

הערות על חידושו של המרומי שדה, ולפי הרמב"ם הדק"ל • יישוב נוסף הריבוי לנטמא בפנים קאי
רק על מחנה שכנה

סימן פה **בדין קדימת לוי לישראל** **תסו**
המקורות דיש ללוי מעלה מיוחדת וזכות קדימה • מחלוקת הראשונים אם יש קדימה ללוי לגבי
סעודה • יישוב דענין להחיותו נלמד מפסוק מיוחד • יישוב לפ"ז דבעינן תרי קראי להחיותו ולקרוא
בתורה • יישוב מה דקורא בתורה לפני הישראל • ביאור פלוגתת המהר"ם והטור לאור האמור • נטילת
רשות מן הלויים לברכת הזימון

סימן פו **בענין שמירת המקדש** **תע**
עיקר דין שמירת המקדש • דברי הרמב"ם שהשמירה בשביל כבוד המלך • הוכחת הגר"א ששומרים
מכניסת זרים • יישוב דעת הרמב"ם דרך במשכן הוצרכו לזה • עוד יישוב לדברי הרמב"ם
בזה • קושיא על שני תירוצים אלו • פלוגתת הראשונים אם נוהגת מצות שמירה בלילה • הדעה דגם
קטנים יכולים לעשות השמירה • חילוק שמצינו בין כהן ללוי • יישוב כל הקושיות לאור האמור

פרשת נשא

סימן פז **בענין זר בברכת כהנים** **תעו**
איסור עשה לזר לברך את ישראל • יישובי האחרונים לדברי התוס' בכמה דרכים • יישוב הבה"ל דרך
בשעת תפילה אסור • תירוצן מחודש מההפלאה ע"פ שיטת החרדים, וביאור שיטתו • יישוב נוסף ע"פ
דין מצוות צריכות כוונה • ביאור תירוצן זה ע"פ דין "כוונה להיפך" • סיכום

סימן פח **בענין שומע כעונה בברכת כהנים והמסתעף** **תפ**
פלוגתת הבית הלוי והחזו"א אם מהני שומע כעונה בברכת כהנים • דברי רש"י ותוס' בשומע קדיש
וקדושה באמצע שמו"ע, וביאור המח' • דברי הצ"ח בדעת רש"י ותוס' בענין זה • מדברי רעק"א
בהגהות לצ"ח מבואר דלכו"ע שומע כעונה ממש, וכבית הלוי • פלוגתת רעק"א וחזו"א בשומע כעונה
בחצי ברכה, ואולי לשיטתם • דברי הגרע"א לגבי ש"ץ שטעה, ואזיל לשיטתו • ע"פ הבית הלוי יש
ליישוב קושיית השאג"א על הראשונים בענין אלם • דעת הט"ז דסומא עולה לקריה"ת וקו' היעב"ץ
ופמ"ג ויישוב ע"פ החזו"א • יישוב דעת הבית הלוי והיעב"ץ מהוכחת החזו"א ע"פ תוס'
בברכות • ביאור ספק המג"א בשומע כעונה בספירת העומר לאור האמור • דעת הצפנת פענח גבי
עשרת בני המן כהבית הלוי • ספיקת הברכ"י בשמיעת ברכת מעין שלש מחבירו תלוי במח'
הנ"ל • מדברי הרמב"ם והכס"מ לענין עניית אמן מבואר כמו החזו"א • ביאור דעת הרא"ש בשני ענינים
נוספים לאור האמור • דברי הרא"ש בענין ברכת המצוות ב'על', ואזיל לשיטתו

פרשת בהעלותך

סימן פט **בענין האנשים הטמאים במדבר** **תצה**
מח' תנאים מי היו אותם אנשים • יישוב הצ"ח דלא נשרפה פרה עד י' ניסן, ולדעת הריטב"א
הדק"ל • אמאי נטמאו מישאל ואלצפן והא נדב ואביהוא נשרפו לגמרי • דעת הרמב"ם דאין שוחטין
וזורקין על טמא מות אא"כ אין הנוזר מגלח עליו • הוכחת הרמב"ם לגדר זה מדברי רע"ק • נדון מתי
היה שמיני למילואים, ויישוב שיטת ר' עקיבא לאור האמור

סימן צ **בענין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי** **תק**
אם דין גר שנתגייר נאמר רק לגבי קורבה • כמה הוכחות מהגמ' וראשונים דהוי כבריה חדשה לכל
מילי • דעת התוס' דלא מהני גר שנתגייר אלא לגבי קורבה • מקור דין כקטן שנולד דמי - דברי
החת"ס • דברי המשך חכמה דנלמד משובו לכם לאהליכם • ראייה מספרים דלא כמשך חכמה, וביאור

שיטת הספרי ע"פ הגור אריה + הוכחה לדברינו ממש"כ הריטב"א גבי גר קטן + ב' מקורות אחרים לזה מהראב"ן ובעל הטורים + בזה יתבאר המחלוקת אם גר שנתגייר מהני לשאר מילי + חילוק בדין 'קטן שנולד' בין דין קורבה לדין 'בריה חדשה'

פרשת שלח

סימן צא **בדין עיסת הכלבים לענין חלה ומצה** תקו
 בטעם שאין יוצאין ידי אכילת מצה בעיסת כלבים + ביאורו של הגר"ח לדברי הרמב"ם + ג' קושיות על דרכו של הגר"ח + סתירת פסקי הרמב"ם בגדר עיסת הכלבים ויישוב ע"פ הגר"א + הוכחה לדרך זה מדברי הגר"א בהל' פסח + יישוב כל דברי הרמב"ם לפי דרכו של הגר"א + קושיית הגר"ח מגמ' פסחים ויישוב ע"פ הר"ח ור' אברהם מן ההר

סימן צב **בדין טלית שאולה במצות ציצית** תקיב
 אם יכול לברך על טלית שאולה + דברי הרא"ש שדעת חבירו להקנותו ויכול לברך + דברי המג"א שהשו"ע פסק לברך דומיא דנשים + השגת הגרע"א דלא דמיא לנשים כלל + הוכחות מהרא"ש ומתוס' דא"צ להיות שלו לגמרי + חקירה בגדר מצות ציצית אי הוי מצד לבישת הבגד או מצד הטלת החוטים + ביאור מח' המג"א והגרע"א לאור האמור + דברי הב"י והגרע"א בטלית שאולה לסליחות הוא לשיטתו + יישוב אחר במש"כ הרא"ש והמחבר לברך על טלית חבירו

פרשת קרח

סימן צג **בגדר של תקנת דמאי** תקיט
 עיקר חובת הפרשה דתקנת דמאי + חקירת האחרונים בגדר דין דמאי האם תקנה בתורת ספק מה"ת או דין חדש דרבנן בתורת ודאי + הוכחות לשני הצדדים בביאור דין דמאי + ב' ענינים בתקנת דמאי לחוש למיעוט ודין טבל ודאי מדרבנן + יישוב קושיית הגרע"א ביו"ט שני לאור האמור + עדיין קשה הא דאין הקב"ה מביא תקלה + יישוב דשאני דמאי דאסרו רבנן את החפצא

פרשת חקת

סימן צד **בענין חרב הרי הוא כחלל** תקכד
 דין חרב הרי הוא כחלל בשאר כלים + אם נאמר דין חרב ה"ה כחלל לגבי אהל + עוד נידונים בראשונים בפרטי דין זה + חקירה ביסוד הדין חרב הרי הוא כחלל אם גדר החידוש הוא דודאי טומאת החרב הוא בא בתולדה מהחרב אלא דגוה"כ דאינו יורד במדרגת הטומאה או"ד דדין חדש הוא דהחרב נחשב כידו של המת ומשו"ה מטמא + הוכחה מלשון התוס' שהוא דין תולדה + ביאור פלוגתות הראשונים לפי צדדין אלו + ביאור המח' אם ראשון עושה ראשון + ביאור אחר בראשון עושה ראשון ע"פ דברינו, וראיה לזה מחידושי ר' ראובן

פרשת בלק

סימן צה **בענין לימוד התורה ועשיית מצוות שלא לשמה** תקכט
 במעלת המצוה אף שלא לשמה, ודקדוק בלשון הגמ' "מתוך שלא לשמה בא לשמה" + ב' צדדים במעלת העסק במצוות שלא לשמה אם המעלה לעסוק שלא לשמה הוא רק משום דע"ז יבוא ללשמה אבל בלא"ה אין מעלה + ביאור הלימוד מבלק לאור האמור + דברי קצת אחרונים לאידך גיסא, דלימוד שלא לשמה אין לו שום ערך + יישוב הענין ע"פ ד הנפש החיים + ערך הלימוד דשלא לשמה תלוי במח' אם מצוות צריכות כוונה

סימן צו בענין מתחיל בתוך זמן תפילה ומסיים אח"כ תקלד
המתחיל בתוך זמן הכעס יכול להמשיך אח"כ • דמיון האחרונים מזה לתפילה וכדומה • ביאור ב' דרכים בהבנת דברי התוס' • חידוש החזו"א לגבי תפילה בציבור תלוי במח' הנ"ל

פרשת פינחס

סימן צז בענין יסוד מצות מוספין של שבת תקלז
שיטת הרמב"ם דכהן שזכה לעבודת התמיד זוכה למוספי שבת אבל לא למוספי יו"ט, וצ"ב מאי שנא • דברי הגמ' לפי גירסת הר"ח דמסברא יקריבו ד' כבשים למוספי שבת • יסוד חדש בחיוב מוספי שבת ע"פ המדרש והאור החיים, וראיות מלשון הרמב"ם • יישוב דברי הר"ח ביומא לפ"ז, ויישוב חילוק הרמב"ם לענין הפייס • דברי רבינו בחיי והמלבי"ם בהא דלא כתיב 'תקריבו' גבי מוספי שבת, וקושיא על זה • יישוב דבריהם לפי האמור

פרשת מסעי

סימן צח בענין מצות ישוב ארץ ישראל תקמב
דעת הרמב"ן ללמוד מכאן מצות ישוב הארץ • בהשמטת הרמב"ם למצות ישוב א"י • חקירה ביסוד מצות יישוב הארץ האם הענין הוא מחמת דירה במקום קדושת א"י או ד' כדי לקיים מצות התלויות בארץ • יישוב דעת הרמב"ם ע"פ חקירה הנ"ל • למה לא אמרו בגמ' שרצה משה ליכנס עבור יישוב הארץ • קושיא זו לא קשה להרמב"ם, אבל להרמב"ן הדק"ל • חמשה מהלכים ביישוב הקושיא

פרשת שופטים

סימן צט בלאו דלא תסור לגבי מצוות דרבנן תקמז
שיטת הרמב"ם דלא תסור כולל כל מצות דרבנן • קושיות הרמב"ן דמצינו כמה קולות במילי דרבנן • קושית הרשב"ץ על הרמב"ן מנשבע שלא לאכול חצי שיעור • קושית השערי יושר על הרמב"ן מהו המקור דחייב אדם לשמוע דברי חז"ל • תירוצו של השערי יושר שחייבין מצד השכל • קושית הג"ר אלחנן על דברי הרמב"ן • יישוב דברי הרמב"ן בהקדם דברי הגר"ח במח' רמב"ם ורמב"ן • לפ"ז א"ש דלהרמב"ן חייבין מציווי כללי, וגם מיושב דמקילין בספיקו • תירוץ השב שמעתתא דהרמב"ם לטעמיה דספק דאורייתא מן התורה לקולא • דברי הנתיב"מ דבשוגג בדרבנן א"צ כפרה תלוי במח' הנ"ל • לפי זה חידוש הנתיב"מ תלוי במח' הראשונים • סיכום

סימן ק בענין עדים זוממין דהרגו אינן נהרגין תקנד
אם הרגו אין נהרגין קאי גם על שאר עונשין • דעת הרמב"ם לחלק בין הרגו לשאר עונשין • ביאור הירדב"ז והפנ"י בדעת הרמב"ם • ב' קושיות על האחרונים מדברי הריטב"א • יישוב לקושיא א' דאיכא חילוק בין אח דקורבה לאחיו במצוות • קושיית החת"ס על הירדב"ז דהעיקר חסר מלשון הרמב"ם • דברי המאירי מקור ליסודו של הירדב"ז ופנ"י, וקושיא על דבריו • ביאור דברי המאירי ע"פ קו' האוה"ח וחת"ס בעיקר הפטור דכאשר עשה • יישוב ב' הקושיות על האחרונים לאור האמור • קושיא על הרמב"ם לענין מת מעצמו ותירוץ ע"פ האמור

פרשת כי תצא

סימן קא בענין היתר יפת תואר כשהיא אשת איש תקסא
בהיתר יפת תואר לגבי אשת איש • הוכחה לדעת הרמב"ם דליכא איסור אשת איש בנכרי כלל • קושיית הראשונים על הרמב"ם • עוד יישוב לדברי הרמב"ם בזה • ביאור נוסף בדעת הרמב"ם ע"י דקדוק בלשוננו • להאמור גם החידוש באשת איש היינו כעין הא דבעולה • ביאור אחר קצת על דרך הנ"ל

סימן קב בענין דבר שלא בא לעולם לענין נחלה תקסה

מח' הקצה"ח והנתי"מ אם ניתן להנחיל דבר שלא בא לעולם + הוכחה מספר הבתים דס"ל כדעת הנתי"מ + בביאור שיטת הקצה"ח והנתי"מ בזה + פלוגתת הקצה"ח והנתי"מ אם יכול לחזור בו, ואזדו לטעמייהו + שורש הנידון הוא מח' הרא"ש והר"ן במזכה לעובר + דעת הרשב"א בקידושי בנידון הנחלת דבר שלא בא לעולם + דברי הרשב"א בבבא בתרא, ואזיל לטעמיה + הערה על שיטת הרא"ש לאור האמור + יישוב ע"פ מח' הראשונים במקנה מקצת נכסיו

סימן קג במצות מעקה ולא תשים דמים תקעא

עשה ול"ת בעשיית מעקה + הערה על חידוש הרמב"ן בלאו הבא לחזק עשה + להרמב"ם מברכין על המעקה וצ"ב דאינו אלא משום סכנה + עוד הערה בהא דמברכין אף דמצוה שכלית היא + עוד ב' קושיות ע"פ המנחת חינוך + דברי החזו"א דבגג אין סכנה והמעקה דין חדש + יישוב כל מה שדקדקנו ע"פ יסוד החזו"א + יישוב דברי הרמב"ן לאור דברינו

סימן קד בירור דעת הרמב"ם בספק דאורייתא תקעו

מח' הרמב"ם והרשב"א בספק דאורייתא לחומרא + הוכחת הרשב"א מגמ' בחולין דספק דאורייתא מן התורה לחומרא + יישוב דעת הרמב"ם מקושיות הרשב"א + הערה על החזו"ד מלשון הרמב"ם בתשובה + ביאור דעת הרמב"ם בהקדם יסוד החילוק בין לאו לעשה + יסודו של המשך חכמה בחילוק עשין מלאוין

פרשת כי תבוא

סימן קה בדין כל פסוקא דלא פסקיה משה תקפא

קושיא על מקרא ביכורים מדין כל פסוקא + דברי האמת ליעקב דדין זה רק בקורא מדין תלמוד תורה, וקושיא עליו + דברי תלמידי רבינו יונה לגבי ק"ש לאחר זמנו + יישוב ענין כל פסוקא לפי דרך זה + עוד בגדר הענין עפ"ד הגרי"ז לענין דברים שבכתב

סימן קו בדין מקרא ביכורים בהפריש קודם החג והביא אח"כ תקפו

דברי הרמב"ם דאם הפריש והמתין לאחר החג מביא ואינו קורא + קושיא על הראשונים אמאי לא נפסל מדין דיחוי + יישוב דעת הרמב"ם ע"פ חקירה בגדר קריאה אם הוא דין בגוף הביכורים או דין בפ"ע על הבעלים + יישוב אחר בדעת הרמב"ם ורש"י + קושיית הרמב"ן מאי שנא מקרא ביכורים מברכת התורה, ויישוב דעת הרמב"ם לפי האמור + במה שהביא הרמב"ם דין הירושלמי אע"ג דלא ס"ל הכי + כמה הערות על דברי הרמב"ם בדין ביכורים + ביאור כל דברי הרמב"ם בענין זה + קושיית הרמב"ן על הרשב"ם, ויישוב לפי האמור

פרשת נצבים

סימן קז במצות תשובה תקצד

דעת הרמב"ן ורבינו יונה שיש ציווי מפורש בתורה לעשות תשובה + משמעות הרמב"ם דאין מצוה מיוחדת של תשובה + שיטת המנ"ח דלהרמב"ם תשובה בכלל וידיו, וקושיות על זה + ביאור המשך חכמה דגוף הלאו מחייב תשובה וא"צ ציווי + מקושיית מהר"ם בן חביב חזינן שיש מצות תשובה + יישוב דעשה של השי"ת והלאו שלנו + עוד תירוצים דאם פשע בלאו ליכא עדל"ת + עוד שני תירוצים לקושיית מהר"ם בן חביב

סימן קח בענין ערבות לנשים והמסתעף תר

דין אע"פ שיצא מוציא, ודברי הרא"ש דאשה אינה בכלל ערבות + פלוגתת הדגול מרבבה והגרע"א בכוונת הרא"ש + הוכחות הגרע"א לדבריו בביאור כוונת הרא"ש + יישוב דעת הדגול מרבבה מראיה

הראשונה של רעק"א + ביאור דעת הגרע"א ע"פ דבריו בברכת הגומל, ואזיל לטעמיה + ראייה ליסוד זה מדברי הגרע"א בהל' קידוש + בזה יובן מה שלא נחא להרעק"א לפרש כהצל"ח + יישוב דעת הדגמ"ר מראיה שנייה של רעק"א + סיכום הדברים + מש"כ רעק"א ביצא מוציא לענין שופר אויל לטעמיה + יש לומר דנחלקו בזה ריטב"א וריב"ש גבי מגילה + פלוגתת התוס' וריטב"א במגילה תליא בזה, וקאי לשיטתם

פרשת וילך

סימן קט בענין כתיבת ספר תורה תריא

אם הקונה ספר תורה יצא ידי המצוה או לא + דברי הרא"ש והטור דבזה"ו יש מצוה בכתיבת ספרים + סתירה ברמב"ם בהא דקונה מן השוק + יישוב האחרונים דשאני ירושה מקנייה + יסוד המחלוקת אם נלמד מ"כתבו" או "לכם" + ביאור נוסף בפלוגתא ע"פ דברי החינוך + קנה ס"ת ישן, קיבל ס"ת במתנה, ירש ספרים + נפ"מ נוספת לגבי נשים במצוה זו

פרשת האזינו

סימן קי בגדר ברכת התורה והמסתעף תרטז

חיוב נשים בברכת התורה + דברי הגר"ח בגדר ברכות התורה דלאו ברכה על המצוה אלא על חפצא דלימוד התורה, ודעת הגר"א בזה + מקורו של הגר"ח מלשון הקרא 'כי שם ה' אקרא', וקושיא עליו מדברי הרש"י בברכות שם + ראייה להגר"ח ממחלוקת האמוראים אם מברכין רק על מקרא או גם על משנה ותלמוד, וקשיא מזה לדעת הגר"א + מחלוקת רש"י ורבינו יונה שם, ויישוב דעת הגר"א עפ"י רש"י, ודעת הגר"ח כרבינו יונה + מח' הרמב"ם והרמב"ן אם ברכת התורה ממנין המצוות + יישוב דעת הרמב"ם מקו' הרמב"ן מאאמו"ר שליט"א + ביאור מחלוקת הרמב"ם ורמב"ן עפ"י הג"ל, דדעת הרמב"ם כהגר"א דהוא ברכת המצות ודעת הרמב"ן כהגר"ח דברכה על גוף הלימוד + סיכום השיטות לאור האמור + ביאור נוסחת הרמב"ם והשו"ע 'על דברי תורה' על פי זה, ואזיל לטעמיהו + פלוגתת השו"ע והגר"א אם חייב לברך על ההורו, ואזיל לשיטתם + ביאור החילוק בין ההורו לכתיבה לדעת השו"ע, ואזיל לשיטתו + פלוגתת השו"ע והגר"א בהפסיק בין ברכה ללימוד, ואזיל לשיטתם + פלוגתת השו"ע והגר"א בהפסיק בעסקיו או בבית הכסא, ואזיל לשיטתם + פלוגתת השו"ע והגר"א אם שינת קבע ביום הוי הפסק, ואזיל לשיטתם

מועדים

יום טוב וראש חודש

סימן קיא בענין הקבלת פני רבו ברגל תרלא

אם חייב להקביל פניו גם בחודש ושבת + ביאור הדעה שחייב רק ברגל, וקושיא על החולקים + חקירה ביסוד דין קבלת פני רבו אם מדין כבוד רבו או מדין תלמיד תורה + עפ"י יש לבאר אם חייב בשבת ור"ח או לא, ואזיל לשיטתם + קושיא על הנוב"י מפ"ק דסוכה, ויישוב הקושיא + הוכחה מדברי הצ"ח דלא ס"ל כיישוב זה + יישוב אחר בהקדם יסוד הפטור דטירדא דמצוה + ביאור שיטת רש"י דטירדא דמצוה פוטרת מדין 'טירדא', וראיה לזה מדברי הר"ן + יישוב דעת הצ"ח דאין טירדא דמצוה אלא במצוה חיובית + הוכחה מדברי הצ"ח במקו"א דלא ס"ל כיסוד זה + יישוב קושיית האחרונים דפטור עוסק במצוה הוא מדין כעין תדורו

סימן קיב בענין הזכרת מעין המאורע בתפילה תרמ

שכח יעלה ויבוא במנחה של ר"ח אם יתפלל ערבית שתיים + דעת הסוברים דיתפלל ערבית שתיים
אע"פ שלא ירויח + חידוש הגר"ח דבשכח טל ומטר לכו"ע כלא התפלל דמי + הוכחה דגם הבה"ל
דעתו כסברת הגר"ח + עוד ראיה להגר"ח מקושיית הרא"ש + הוכחה נוספת לשיטת הגר"ח מדברי
הראשונים + קשה על המג"א ודעימיה דלא ס"ל כהגר"ח + יישוב דלכו"ע טל ומטר ממטבע התפילה
ומ"מ אם לא ירויח אינו חוזר + הוכחה כדברינו מדברי התוס' + עוד הוכחה מדברי התוס' שם + פלוגתת
המג"א והגר"א גבי שכח לומר רצה בשבת ר"ח + המג"א והמשנ"ב פליגי בשכח רצה בשבת חנוכה,
ואולי לטעמייהו + ביאור אחר דפליגי אם לחזור על מטבע הרגילה רק כדי להזכיר על הניסים + דיוק
מדברי המשנ"ב לדברינו הנ"ל

פסח

סימן קיג בגדר אכילת מצה כל שבעה תרמט

ביאור החידוש דאכילת מצה דמכאן ואילך 'רשות' + דעת הגר"א וחזקוני דיש קיום מצוה כל
שבעה + ב' צדדים בגדר מצות קיומית זו + ביאור גדר הענין לדעת הגר"א עפ"י ספר הבתים + קושיית
בעל המאור באכילת מצה, ומשמע שדעתו כהגר"א + ג' תמיהות על דברי בעל המאור בזה + ביאור
אחר בקושיית בעה"מ ולפ"ז לא אוזיל כהגר"א + הוכחות מדברי המאירי למהלך זה בבעה"מ + יישוב
כל דברי בעה"מ לאור האמור + ביאור הצד בגמ' שאסור לאכול מצה עשירה כל שבעה עפ"י הנ"ל

סימן קיד בענין חצי שיעור בחמץ תרנו

בטעם שצריך פסוק מיוחד לחצי שיעור בחמץ + תירוץ הנוב"י דנפק"מ בדלא חזי
להצטרף + מחלוקת התוס' והר"ן בהא דבעינן כל חלב וגם סברא, ודברי הנוב"י תלוי בהנ"ל + משמעות
הרמב"ם דיש דין חצי שיעור באיכות, וע"כ דס"ל כתוס' + חקירה בגדר חצי שיעור אם איסור כללי
או פרטי + הוכחות לשני הצדדים מדברי הראשונים + ביאור מח' הרמב"ם והרשב"א בחצי שיעור אם
נקרא 'מושב' עומד' + ביאור מו"ז ברמב"ם לגבי חמץ לאור חקירה זו

ספירת העומר ושבועות

סימן קטו בירור דעת בה"ג בספירת העומר תרסא

שיטת הבה"ג דאם חיסר יום אחד הפסיד המצוה + ב' קושיות על שיטת הבה"ג מצד חשש ברכה
לבטלה + יישוב מהגר"ז לחלק בין קיום מצוה למעשה מצוה + יישוב ע"פ דברי הגר"א דהברכה חלק
מהספירה + דעת בה"ג דאם שכח בלילה סופר ביום בלי ברכה וממשיך עם ברכה + תמיהה על דברי
בה"ג דמאי שנא שאינו מכרך היום אבל למחר מכרך + דברי האחרונים דמה שממשיך עם ברכה הוא
מצד ספק ספיקא + יישוב מחודד בדעת בה"ג דתרי מיילי לא ילפינן מתמימות + ביאור מחודש
מאמרו"ר דגם לבה"ג מצוות נפרדות הן + עוד דרך כעין זה בדעת בה"ג + סיכום

סימן קטז בענין ספירת העומר ע"י שומע כעונה תרסב

ענין "ספירה לכל אחד ואחד" ואם בא לאפוקי שומע כעונה + יישוב הפמ"ג דיש ב' דרשות נפרדות
'וספרתם' ו'לכם', וקושיות על זה + ביאור המג"א לשיטתו דהסופר ואינו מבין לא יצא, וביאורו של
הדבר אברהם + ראיה מדברי הרא"ש והר"ן שאין יוצא בשמיעה מאחר + מהשמטת הפוסקים משמע
שאין ראיה מדברי הרא"ש, וגם דברי הרא"ש צ"ב + יישוב דברי הרא"ש דחלק הספירה שבלבו א"א
לצאת מאחר + יישוב דברי הרא"ש וביאור הענין לפי דברינו

סימן קיז בענין תמימות ודין תוספת יו"ט בשבועות תרעה

קושיית הנצי"ב למה צריך להמתין מלקדש עד צאה"כ מאי שנא מכל ימי הספירה + מחלוקת המהרש"ל והט"ז לענין תוס' יו"ט, וקושיות עליהן + יישוב עפ"ד השל"ה שהחסרון מחמת הסתירה, וקושיא ע"ז + קושיא על המג"א שמחלק בין ערבית לקידוש + עוד דרך בזה דליכא דין תוספת יו"ט בחג השבועות + יישוב מחודש ע"פ הרוקח ששבועות הוא "יום חמישים" דספירה + יישוב דברי המג"א שממתין רק מלקדש לאור האמור + יישוב חדש דלא נתקדש יום נ' עד גמר הספירה

סימן קיח במצות תלמוד תורה ולא ימוש תרפא

בגדר "תמיד" לענין לחם הפנים + הגדרת "לא ימוש" תלוי בגדר תמיד + ביאור דעת הרמב"ם כמאן קי"ל + דברי הגר"א שדעת הרמב"ם לפסוק כרבנן + בהא דהאומר אשכים ואשנה כו' אינו מושבע ועומד + עוד ב' ביאורים בדין אשכים ואשנה מהריטב"א + אף לר' יוסי צריך ללמוד יותר אם יכול, ואף לרבנן בטרוד מיפטר + ביאור הפטור מצד לא ימוש, ולמה אין חיוב מדין ושננתם + יישוב הברכ"ש, דושננתם תלוי בלא ימוש + קושיית העולם בסתירת פסקי ר' ישמעאל ורשב"י + יישוב קצת דלא גרסינן כאן רשב"י + ג' דרכים בגדר הדברים וביישוב הסתירה + הבנת התירוצים לאור האמור בגמ' נדרים ומנחות

תשעה באב ותעניות

סימן קיט בגדר תשעה באב ותענית נדחה תרצ

חובת ד' תעניות + דין תענית שחל בשבת דמאחרין + חקירת האחרונים אם הנדחה הוא כיום תענית או כתשלומין + מח' הראשונים באבילות דת"ב שחל בשבת תלוי בזה + בזה תליין מח' הראשונים לענין שבוע שחל בו + עוד תלייה בזה לענין בעל ברית בת"ב נדחה + קושיא על תלייה זו מפסקי המחבר, ויישוב ע"פ הגבורות ארי + טעם הסוברים דנעקר לגמרי והוקבע ביום הראשון + עוד ביאור דלהרשב"א אין התענית קבועה ליום מסויים + ביאור הסברא להתענות ב' בטבת בשבת לאור האמור + ביאור מה שהשמיט רש"י במגילה את "צום גדליה" לפי דברינו

ראש השנה

סימן קכ בענין תקיעת שופר בשבת תרצא

גזירה דרבה שאין תוקעין בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת + ספיקת האחרונים בעבר ותקע אם קיים במצוה + הוכחה מקטן שתקע בשופר ומייבום דאיכא מצוה + ראיות דשיטת התוס' דלא כהגרע"א + עוד הוכחות מראשונים דלא כהגרע"א + יישוב דאין להוכיח מתוס' בר"ה כלל + יישובים לשאר ההוכחות מתוס' ורבינו יונה

סימן קכא בענין ג' ספרים נפתחין ביום הדין תשג

מח' הרמ"א והמג"א אם אומרים "ותחתם" + הא דנכתבין בר"ה ונחתמין ביוה"כ צ"ב על מי קאי + קושיית הראשונים דאנו רואים צדיקים מתים, וג' מהלכים בראשונים + קושיית הרמב"ן על תוס', ויישוב דעת התוס' + לתוס' והגר"א יש ליישב סתירת הברייתות + יישוב הטורי אבן לשאר ראשונים דאף הביטונים נכתבין בר"ה + ביאור מח' הרמ"א והמג"א לאור האמור

סימן קכב בגדר מצות תקיעת שופר תשז

דעת הרמב"ם שהמצוה היא השמיעה + ב' קושיות האחרונים על גדר זה + ביאור מהאחרונים דיש ב' חלקים במצוה זו + קושיית מהר"ם בן חביב מלשון הרמב"ם + יישוב האחרונים דצריך שמיעה מבר חיובא + מדברי הר"ן גבי ברכת המצוות משמע כסברת המנ"ח

יום הכפורים

סימן קכג בענין מצות אכילה בערב יוה"כ תשיא

מעלת "האוכל בתשיעי" בערב יוה"כ + ב' דרכים בראשונים אם המצוה לתקן עצמו להתענות או מדין שמחת יו"ט + האחרונים כתבו כמה נפק"מ בין הני טעמי + עוד נפק"מ בין טעמי מצות האכילה + ביאור מה דדרשינן טעמא דקרא להפקיע מצוה זו לפעמים + ראיא ממשמעות הטור וש"ע דיש ב' מחייבים

סימן קכד בדין חמשה עינויין אי דאורייתא או דרבנן תשטז

מקור דין חמשה עינויין ביוה"כ + קושיא על מ"ד דאורייתא, אמאי הותר למלך וכלה + תירוצ' הר"ן דמסרן הכתוב לחכמים + תירוצ' התוס' ישנים דמקצת גופו לאו דאורייתא + קושיית האור גדול דליתסר מקצת גופו מדין חצי שיעור, ותירוצו + תירוצ' האחרונים לקושיית האור גדול + עוד קושיא ממה שרוחצין לקטנים בידיים + בתירוצ' לגבי קטנים דמסרן הכתוב לחכמים + תירוצ' האחרונים דבאיסור עשה ליכא לא תאכילום + תירוצ' מו"ר הגרש"מ דרק אם מפורש בקרא איכא לא תאכילום + עוד קושיא אמאי חייבות הנשים בחמשה עינויין, ולמ"ד לאו דאורייתא א"ש + סברת קצת אחרונים דבאיסור עשה ליכא פטורא דזמן גרמא + קו' הצ"ח על יסוד הנ"ל מדבעינן רבות נשים לתוספת עינוי, וישוב ע"ז

סוכות

סימן קכה בענין דרך גדילתן בסוכה ובלולב תשכב

דין דרך גדילתן במצוות, ובדופני סוכה + המדקדיק בדופני הסוכה לבנותן בדרך גדילתן + ביאור דדפנות שלא בדרך גדילתן גרע טפי + דין שוכבין על צדיהן, בסכך ובנענועין + דברי הרמ"א דבנטיילה כדין שוב אין חוששין + להאמור שיסודו מדין הידור א"ש דברי הרמ"א + דברי האחרונים בהא דלא נאמר דרך גדילתן בכלי המשכן + עוד ב' תירוצים לגבי כלי המשכן לפי דרכנו

חנוכה

סימן קכו בזמן הדלקת נר חנוכה, ושיעור השמן תשכז

מח' תרי לישני בגמ' אם מדליק לאחר הזמן + שיטת הרמב"ם דאם עבר הזמן לא ידליק עוד + מהו ענין שיעור השמן לפי דעת הרמב"ם + דעת הטור בענין זמן ההדלקה + דעת הטור כמו הרשב"א דזמנה כל הלילה + ב' הערות על שיטת הטור בזה + דברי מו"ר בביאור שיטת הרשב"א והטור + בנר חנוכה נכללו ב' תקנות ההדלקה והפירסום + קושיא דלפ"ז מהו ענין שיעור השמן, וישוב דאיכא פירסום הנס במקצת + עוד תירוצ' דלאחר הזמן הוא מדין תשלומין

סימן קכז בענין מהדרין מן המהדרין תשלד

דעת רש"י ד"מהדרין" היינו המחזרין אחר המצוות + בירור וביאור דעת רש"י בזה + פלוגתא השו"ע והגר"א אם ידליק בנר הנוסף + בירור דעת הגר"א והקושיות על דבריו + פירוש חדש בהבנת דברי הגר"א + יישוב דעת השו"ע מקושיית הגר"א לאור האמור + פלוגתא התוס' והרמב"ם אם מהדרין מן המהדרין כולל גם מהדרין + מחלוקת הבית הלוי והאבי עזרי כמה נרות ידליק היכא דאין לו אלא ב' נרות בליל ג' + ביאור מח' הבית הלוי והאבי עזרי לפי דברינו + דעת הרמ"א בדין מהדרין מן המהדרין + דברי הגרי"ז בביאור מח' הרמב"ם והרמ"א + הבנה אחרת בדברי הרמ"א מאאמור"ר שליט"א + קושיית הגרע"א בסתירת דברי המג"א בענין הנ"ל + פלוגתא התורה"ד עם אחד מהגדולים וקושיא עליהם + ביאור ע"פ החקירה אם נר חנוכה הוי חובת הבית או חובת גברא + ביאור בדעת התורה"ד ודלא כרעק"א + יישוב דברי הגרי"ז לפי דרך זה + עפ"ז יתיישב הסתירה בדברי המג"א

סימן קכח בענין ברכה על נרות דמהדרין תשדמ

בגדר נר ההידור לענין ברכה + להפסיק בין הנרות באמירת הנרות הללו + דעת הפרי חדש דא"א לברך על ההידור + הברכה היא חלק מעיקר הפרסומי ניסא + דעת היעב"ץ דעיקר קיום הפרסום תלוי בברכה + היעב"ץ מיישב בזה הא דמדליק לאחר הזמן יכול לברך + להאמור מיושב חילוק מהרש"ל בין אכסנאי שהדליקו עליו למי שמשופק + דברי הפמ"ג כמה שיכול להדליק בברכה + ביאור מה דמברכין על ההידור לאור האמור + יישוב דברי הפר"ח והארחות חיים לפי דברינו + ביאור ענין הפסק ב'הנרות הללו' לדרך הנ"ל + פקפוק על הדברים מאאמור"ר שליט"א

סימן קכט בענין הדלקת נר חנוכה מפני החשד תשנא

הדעות שבמדליק על פתח הבית ליכא חשד + אם מברכין על הדלקה דחשד או לא + מחלוקת הראשונים תלוי בה בגדר תקנת הדלקה מפני החשד + בקושיית הב"י מאי שנא מחשדא דאחורי בית הכנסת + ביאור דברי ספר התרומה והכל בו לפי האמור, ואזיל לטעמיה

סימן קל בענין ברכת הרואה נר חנוכה תשנה

דעת רש"י בברכת הרואה + דעת הרשב"א והר"ן דאם הדליקו עליו לא יברך + דעת הרמב"ם שמברך בכל גווני + אם ברכת הרואה בגדר ברכת המצוה או השבח + דברי כמה ראשונים ואחרונים בענין זה + מח' הרמב"ן והמאירי בטעם נוסח "להדליק", ואזלי לשיטתם + ביאור דעת רש"י והרמב"ם לפ"ז + הוכחה מדברי הרמב"ם דהוא ברכת השבח, ואזיל לטעמיה + עוד הוכחה בשיטת הרמב"ם

ארבע פרשיות

סימן קלא בגדר קריאת ד' פרשיות וקריאת התורה תשסא

אם חובת ד' פרשיות ככל קריאת התורה + מח' האחרונים אם ד' פרשיות יש להן תשלומין + קושיא בהא דקטן עולה לתורה + דברי הר"ן שהקטן עולה בגדר צירוף ולא לחובת היום + מח' הפוסקים גבי קטן בד' פרשיות + יישוב נוסף - קריאת התורה היא חובת לימוד + יישוב על דרך זה, דקריאת התורה היא חובת ציבור + יישוב שלישי מריב"ש דבקריאת התורה הקילו + נידון בקטן בד' פרשיות לאור האמור

סימן קלב בענין מחצית השקל תשסז

פטור נשים ממחצית השקל, ואם מחצית השקל היא מעשהז"ג + חידושו של רעק"א בשם בשמים ראש לענין תפילת מוסף + קושיית האחרונים מכהנים ולויים וקטנים + יישוב מהקה"י לחלק בין נשים לכהנים וקטנים + עוד מקור לפטור פחות מבן כ' ממחצה"ש, ואם לטעם זה יפטרו גם מקרבנות + ראייה מהירושלמי לשיטת הקהילות יעקב

סימן קלג בענין זכירת מעשה עמלק תשעא

במהות חובת הזכירה וטעמה + אם צריכין לקרוא בדוקא פרשה זו + אם בעינן עשרה מן התורה + נפק"מ מכל הני שיטות לענין חזקה דרבא בבן י"ג + אם הנשים חייבות בפרשת זכור + מקור מן המדרש דאינה תלויה במלחמה + יישוב דברי החינוך מב' קושיות המנ"ח + חידושו של המג"א דיכולין לצאת ע"י יבוא עמלק + ביאור שיטת החפץ חיים במצוה זו

סימן קלד ביאור הדיעה דפרשה פרה היא מדאורייתא תשעז

דברי כמה ראשונים דפרשה זו מדרבנן + שיטת הסוברים דפרשת פרה מדאורייתא + דעת הלבוש דחייב הוא מסברא במקום טהרת עצמו + ב' מקורות מן האחרונים למצוה זו + דרך חדש בזה שיסוד החיוב מדין "זכירה" + ביאור מחודש על דרך זה מהאמת ליעקב + ביאור השיטות דאין בפרשת פרה חובת זכירה דאורייתא + נפק"מ מכל זה לענין נשים ולגבי שנה מעוברת

פורים

סימן קלה בדברי בה"ג שנשים אינן מוציאות לאנשים במגילה תשפב

שיטת הבה"ג דהנשים אינן חייבות בקריאת המגילה אלא רק בשמיעתה • תמיהה על דברי בה"ג דמסברא אין לחלק • תירוץ מהמרחשת דיש ב' מחייבים נפרדים למגילה • עוד תירוץ על דרך זה מהמרחשת • יישוב קצת ראשונים דאין מוציאות משום קול אשה או כבוד הציבור • י"ל דמשום חשש כבוד ציבור תיקנו מעיקרא שחייבות רק בשמיעה, וראה ממג"א • עוד דרך מהטורי אבן דאנשים חייבים מדברי קבלה ונשים רק מדרבנן • טעם אחר שאינה מוציאה דנחשב תרי דרבנן ואינה מוציאה חד דרבנן • קושיית הגרעק"א על הטורי אבן מתוס' בפסחים, ויישוב הטו"א לשיטתו • סתירה בדברי רעק"א, ויישוב ממז"ר שליט"א ע"פ מח' הראשונים בביאור 'אף הן'

סימן קלו בענין משלוח מנות תשצא

ביאור דברי הרמ"א דשלח מנות ולא קיבלם חבריו יצא • ביאור החת"ס דזה תלוי בטעם מצות משלוח מנות • קושיא על המנות הלוי מהא דאין מברכין על משלוח מנות • ב' דרכים במה שאין מברכין לשיטת המנות הלוי • קושיא על תליית החת"ס מדברי הרמ"א גופיה • ביאור אחר בדברי הרמ"א בהקדם גדרו של הב"ח • יישוב דעת רש"י גבי מחלפי סעודתיהו לאור האמור • דברי הב"ח בביאור דין "שתי מתנות לאחד אחד" • כמה נפק"מ בין התרומת הדשן והב"ח ובין המנות הלוי • עפ"י יתיישב דברי הרמ"א ולבוש גם לפי הבנת התרוה"ד

נספחים

גליוני אבי המהבר הג"ר צבי בערקאוויץ שליט"א תשצז

חילופי מכתבים תתיא

מפתחות

מפתח ענינים תתטו

מפתח מקורות תתמד

מפתח אישים תתסו

על התורה

פרשת בראשית

סימן א

במצות פריה ורביה

ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ וגו' (א, כח)

+ היו לו בנים בגיותו אם קיים פריה ורביה

א] הנה מפסוק זה ילפינן מצות פרו ורבו. (אמנם לקמן בפ' נח כתיב "פרו ורבו ומלאו את הארץ", עי' פירש"י דהראשון לברכה והשני לציווי.) והנה בגדרי חובת פריה ורביה תנן ביבמות (סא, ב), "לא יבטל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בנים, ב"ש אומרים שני זכרים וב"ה אומרים זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה בראם". ובגמ' (סב, א) פליגי אמוראי בנכרי שהיו לו בנים ונתגייר אם כבר קיים מצותו או לא וז"ל, איתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר ריו"ח אמר קיים פריה ורביה ור"ל אמר לא קיים פריה ורביה, ריו"ח אמר קיים פו"ר דהוא הוה ליה, ור"ל אמר לא קיים פו"ר, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, עכ"ל.

ורביה, שהרי הטעם שלא יצא בכפאו שד הוא "דבאותו שעה היה שוטה ופטור מן המצוות", ולפיכך ה"אכילה שאכל באותה שעה לאו כלום הוא, וכי הדר חלים באותו לילה ונעשה בר חיובא צריך לחזור ולאכול, ואכילה קמייטא לא פטרתו כיון דלא היה באותו שעה בר חיוב מצוות" עכ"ל, ועפ"ז הק' הטורי אבן דהיאך מקיים פו"ר ע"י הבנים שהוליד בגיותו והלא בני נח אינן מצווין אפריה ורביה [כן דעת כמה ראשונים ע"פ הגמ' בסנהדרין (נט, א) דכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח], ו"אם כן אותן בנים לא עלו לו לפטרו לאחר שנעשה בר חיוב דהיינו לאחר שנתגייר, כדאמר גבי מצה דאם אכלו בשעה שאין בר חיוב לא עלתה לו לפטרו לאחר שנעשה בר חיוב", עכ"ל.

+ קושיית הטורי אבן דבגיותו לאו בר חיובא והיאך קיים המצוה

ב] והנה בר"ה (כח, א) אמרינן דמי שכפאו שד [דהיינו שלא היה בר דעת] ואכל מצה לא יצא. ובטורי אבן (שם) הקשה משיטת ריו"ח כאן דקיים פריה

ומכאן קושיא זו כתב הטורי אבן לפרש דברי הגמ' ר"ה באופ"א, דבכפאו שד אין החסרון משום דלאו בר חיובא הוא, אלא דהו"ל כמתעסק בעלמא ולא יצא, אבל היכא שעשה מעשיו בתורת בר דעת ושוב נעשה בר חיובא, נתקיימה המצוה שנתחייב בה עתה ע"י עשייתו

מחמת קיום המצוה דמתחילה, דאף אם קיים המצוה מתחילה לא מהני בהיו לו בנים ומתו, רק עיקר המצוה שיהיו לו בנים ויתייחסו אחריו והרי הוא מקיימה כעת, ורק ההכשר מצוה נעשה בפטור דהיינו הבעילה, וזו אינה המצוה העיקרית רק היות הבנים וכו', עכ"ל המנחת חינוך.

והיינו דיש מקום לחקור בגדר מצות פריה ורביה, אם מהות המצוה היא מעשה הביאה, לעשות השתדלות ולהתעסק בפו"ר, או שגוף המצוה הוא להוליד בנים וכל שיש לו בנים קיים מצוה זו, והמנ"ח נקט כצד השני דהעיקר הוא שיהיו לו בנים, ולכן אף דהמעשה שעשה היה בשעת גיותו מ"מ עכשיו הוא יהודי ויש לו בנים והרי קיים המצוה.

• ביאור הדעה שהמוליד ממזר מקיים פו"ר לאור האמור

[ד] והנה הרמ"א (אה"ע סי' א סעיף ו) כתב דאם היה הבן ממזר קיים מצות פריה ורביה, ומקורו מב"י בשם הרשב"א (יבמות כב, ב) ומשו"ת מהרי"ל (סי' קצו). [והרשב"א הביא כן מירושלמי, ולפנינו בירושלמי הוי איבעיא דלא איפשיטא]. ובמנ"ח (שם אות ח) הקשה היאך מקיים פריה ורביה ע"י הולדת ממזר, והרי היא מצוה הבאה בעבירה שבעל בעילה האסורה, וכתב ששוב מצא קושיא זו במהרי"ט אלגאזי (בכורות פ"ח אות סה) בשם רדב"ז (ח"ז סי' ב). ומיישב המנחת

דלמפרע. אך שוב חזר בו הטורי אבן מפירוש זה, וכתב דצ"ל שגבי היו לו בנים בגיותו שאני דעיקר הדין הוא "לשבת יצרה" והא איכא, עי"ש.

• תירוץ המנחת חינוך שעיקר המצוה הוי לידת הבנים

[ג] ובמנחת חינוך (מצוה א אות יד) מיישב קושיית הטורי אבן בהקדם מה דקי"ל (אה"ע סי' א סעיף ו) דבהיו לו בנים ומתו לא קיים פריה ורביה, וביאר המנחת חינוך וז"ל, שמזה נראה בעליל דמצוה זו אינה כשאר מצוות לולב ומצה ודומיהם, דאין להם משך זמן רק תיכף שעשה המצוה יצא, אבל כאן אינו כן דהביאה לא הוי גוף המצוה רק הכשר מצוה ועיקר המצוה היא לידת הבנים, ובכל רגע חל עליו החיוב ואם מתו לא קיים מכאן ולהבא. וזה פשוט, עכ"ל.

ועל פי יסוד זה שעיקר המצוה היא הלידה, ממשיך המנחת חינוך ליישב קושיית הטורי אבן וז"ל, ובזה מיושב על נכון מה שהקשה בספר טורי אבן כו' ולפי מה שכתבנו לק"מ דבשלמא מצה ולולב דיצא המצוה כשאכל מצה או נטל לולב, על כן שפיר אי נטל או אכל בעת שהיה פטור אינו פוטר לזמן החיוב, אבל הכא דהמצוה היא בכל רגע והמצוה שיהיו לו בנים, א"כ בגירותו בעת שחל עליו החיוב מקיים מצות פריה ורביה דהרי יש לו בנים, ואין אנו צריכין לבוא

אלחנן (קובץ הערות סי' סט אות כו) כתב דגם התוס' מודו ליסוד המנחת חינוך שהעיקר הוא בלידת הבנים, אלא דס"ל שלענין עשה דוחה לא תעשה לא בעינן שיהא "קיום המצוה" בעידנא, וסגי כל ש"מעשה המצוה" הוא בעידנא אף היכא דאין הקיום בא עד לאחר מכאן, ולכן בפו"ר ודאי שמעשה הביאה הוא המעשה מצוה שמביא לידי הקיום שאח"כ, וכל שהיה מעשה הביאה של פו"ר בעידנא עם הלאו דלא יהיה קדש שפיר היה דוחה העשה את הלאו, ולכן הוצרכו התוס' לחלק שאינן בעידנא דזה בהעראה וזה בגמר ביאה.^(א)

+ נידון האחרונים אם מקיים מצות פו"ר בנתעברה באמבטי

ו] והנה בחלקת מחוקק (סי' א סק"ח) נסתפק באשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פו"ר ואם מיקרי בנו לכל דבר, דיש להסתפק אם בעינן שיבוא ע"י מעשה ביאה, והוכיח שם שיצא ידי פו"ר ושבנו הוא לכל דבר, והובאו דבריו גם בב"ש שם (סק"י), והט"ז (סק"ח) כתב לדחות הראיות וכתב דלא מוכח שיצא ידי פו"ר. ויש לדייק מלשון הח"מ והב"ש דעל הצד שבנו הוא לכל דבר ודאי דקיים פו"ר ואין כאן ב' נידונים נפרדים, אבל מהט"ז משמע קצת

חינוך ע"פ יסוד הנ"ל, שעיקר המצוה היא עצם הולדת הבנים והבעילה היא רק כהכשר מצוה, ולכן אף היכא שחטא בשעת ההכשר כל שיש כאן בן אח"כ מקיים המצוה עי"ז, שהרי העבירה כבר אזדא לה^א.

+ קושיית התוס' לגבי 'בעידנא' בפרו ורבו, ולדעת המנ"ח מיושב, ויסודו של הג"ר אלחנן בקוה"ע בדעת התוס'

ה] עוד יש להביא דברי התוס' בב"ב (יג, א) אהא דתנן בגיטין (מא, ב) דמי שחציו עבד חציו בן חורין כופין את רבו לשחררו מפני שאסור בשפחה ובבת ישראל ולא תוהו בראה לשבת יצרה, והק' התוס' אמאי אסור בשפחה ובבת חורין נתי עשה דפרו ורבו ולידחי ל"ת דלא יהיה קדש ודלא תהיה קדשה, ותירצו דהכא לאו בעידנא הוא שהרי הלאו קעבר עליה בשעת העראה ומצות פו"ר לא נתקיימה עד גמר ביאה עי"ש. וכ' המנ"ח דלפי יסודו שעיקר המצוה הוא שיהא לו בנים, תמוה למה חילקו התוס' בין העראה לגמר ביאה הול"ל בפשיטות דהלאו הוא בשעת הביאה והעשה הוא אח"כ בשעת לידת הבנים.

ובדעת התוס' כפשוטו מוכח דלא ס"ל כיסודו של המנ"ח. אולם הג"ר

א. ואף דהבא על העררה והוליד ממזר אמרינן (תגיגה פ"א מ"ז) שהוא בכלל מעוות לא יוכל לתקון, מ"מ אין העבירה כאן עוד. ומה שנקט המנ"ח דבכה"ג לא אמרינן דמצוה הבאה בעבירה היא לענין שאינו נחשב כקיום, אי"ז דבר פשוט וי"א שגם זה בכלל מהבב"ע, ואכמ"ל.

• בהליכות אליהו כתב נמי כגדר זה, ויישב קושיות הנ"ל

ח] ואחר זמן רב מצאתי שגם הג"ר אלי' פרוזנער (דודו של הגר"מ פיינשטיין) כתב ממש כדבריו, והוא בספר הליכות אליהו (אה"ע סי' ד ע"ש שכתב דפשיטא טובא), והוסיף שלפי גדר זה מיושב קושיית הטורי אבן מהא דהיו לו בנים בגיותו שקיים פו"ר אע"ג דבכפאו שד שלא היה בר חיובא לא קיים המצוה, דבאמת בפו"ר אין האדם "מקיים" המצוה ע"י הבנים שהוליד אלא שמקיימה בכל ביאה, רק שלאחר שנולדו לו בנים נפטר, וגר זה שהוליד בנים ע"י ביאה שבנכריותו, באמת לא קיים מצות פריה ורביה כלל, רק דסוף סוף ע"י שיש כאן בנים נפטר מן המצוה. ומשל למה הדבר דומה, למי שמניח בגד של ד' כנפות שמתחייב בציצית, ואם מסיר את הבגד שוב אין עליו חיוב להטיל ד' כנפות, לא משום שקיים את המצוה אלא מפני שאין כאן שום סיבת החיוב שהמחייב הוא ע"י שלובש את הבגד, וגם כאן לאחר שכבר הוליד בנים לא נשאר גביה שום מחייב לעסוק עוד במצוה.

הרי שלדעת הליכות אליהו והגר"מ פיינשטיין, יש אופנים ששנינו בהם ד"קיים פריה ורביה" אבל באמת אינו מקבל שכר בשמים על מצוה זו, ואין הנידון מצד קיום העשה, אלא הכוונה דהמצוה כבר נתקיימה בעולם ואזדא לה החיוב, וקיים המצוה לענין שאין מוטל עליו להתעסק בה עוד.

דאף אם נחשב כבנו יש מקום לפקפק שלא יצא מצות פו"ר, וצ"ב במאי פליגי.

• גדר חדש במצות פריה ורביה ובפטורא דהוליד בנים

ז] ונראה לבאר כל הענין בדרך אחר וליישב כל מה שדקדקנו, והוא ע"פ מה שכתב באגרות משה (ח"ב סי' א) בגדר מהות מצות פריה ורביה, ע"ש שכתב דזה מוכרח מסברא שהמצוה היא לעסוק בהשתדלות כדי להוליד בנים ותו לא, שהרי אם יולדו לו בנים לבסוף או שלא יולדו אי"ז בידו כלל אלא בידי שמים, וע"כ שאין המצוה בלידה אלא כל המצוה היא ההשתדלות. ומה ששנינו דכל שהוליד זכר ונקבה נפטר מן המצוה, אי"ז בגדר שהקיום הוא ע"י הלידה אלא שלידת הזכר והנקיבה היא "פטור", דמחוייב להתעסק בהמצוה תמיד אך לאחר שכבר נולדו לו בנים מיפטר מלהתעסק בה עוד.

והגר"מ כתב דכן מוכח מדברי התוס' ב"ב הנ"ל שלא חילקו כהמנחת חינוך דלאו דלא יהיה קדש הוא בביאה והעשה הוא בלידה, דע"כ ס"ל שהעשה ג"כ היא בשעת הביאה ולא בלידה. והוסיף להוכיח כן מלשון המשנה "לא יבטל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בנים" שלפו"ר תמוה אמאי קתני ליה להחיות בלשון זה של "לא יבטל", ליתני "חייב אדם להוליד זכר ונקיבה", וע"כ שאי"ז גדר החיוב אלא מחוייב לעסוק בפו"ר כל ימיו רק שלאחר שנולדו לו בנים נפטר מן המצוה.

יוחנן כתבו דמה שקיים פו"ר בנכריותו הוא משום דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה ולכן "מיפטר נמי כשנתגייר", ובדיבור הבא (ד"ה בני פריה ורביה) כתבו דבני נח לא מיפקדו אפריה ורביה, וקשה דאם לא מיפקדו מאי קאמרי התוס' דכיון שזרעו מיוחס אחריו "מיפטר נמי כשנתגייר" והלא בשעת גיותו לא עשה שום מצוה. ולהאמור דבאמת אין הביאה קיום מצוה אלא דצריך לעסוק במצוה כל ימיו רק דלאחר שנולדו לו בנים נפטר, מתפרשים שפיר דברי התוס' דכל שהזרע מיוחס אחריו מיפטר נמי כשנתגייר מלהתעסק עוד במצוה זו.

ולפ"ז נראה ליישב גם שאר הקושיות, דה"ה בהוליד ממזר אע"ג דמצוה הבאה בעבירה היא, וכן בהוליד באמבטי שחסר אצלו מעשה המצוה שע"י בעילה, אעפ"כ מפני שיש כאן בן בעולם ובנו הוא, אזדא לה המחייב ואינו מחוייב עוד בפריה ורביה ואף דלא קיים המצוה, וכן העיר באג"מ שם³.

+ דיוק מדברי התוס' ביבמות לגדרו של האגרות משה

ט] ונראה שמדברי התוס' ביבמות (סב, א) יש לדייק כיסודו של הגר"מ מ פיינשטיין, שהרי בתוד"ה ר'

ב. והנה הרא"ש (כתובות פ"א ס"י יב) כתב דברכת האירוסין אינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח, שהרי האירוסין לאו מצוה היא אלא הפריה ורביה היא המצוה, וכתב דכן מוכח ממה שגם הלוקח פילגש והוליד בנים קיים פו"ר, וע"כ שאין מצות פריה ורביה מקושר לאירוסין כלל ואירוסין גופיה לאו מצוה היא. ובב"ש (אה"ע ס"י כו סק"ב) הוכיח מדברי הרא"ש שדעתו הוא דמעיקר הדין מותר ליקח פילגש (כדעת הראב"ד ודלא כהרמב"ם ואכ"מ), דאם לא כן כיצד כתב הרא"ש שהלוקח פילגש ומוליד בנים מקיים פריה ורביה, ובקרבן נתנאל כתב דאין מזה ראייה כלל דיתכן שהרא"ש מיירי בלוקח פילגש באיסור ואעפ"כ מקיים פו"ר, ושמא הב"ש סובר דלא כהמנ"ח ודלא כהאג"מ, אלא דגוף המצוה הוא מעשה הביאה, וכל שעשה איזה איסור בהביאה לא קיים פו"ר דהרי מצוה הבאה בעבירה היא. אולם אין נראה לומר כן, שהרי הרמ"א כתב להדיא דאף המוליד ממזר קיים פריה ורביה, ולכן יותר נראה שהב"ש מדייק מלשון הרא"ש דלא מיירי במי שעשה איסור.

על המועדים

יום טוב

סימן קיא

בענין הקבלת פני רבו ברגל

אכן הרמב"ם (פ"ה מהל' ת"ת ה"ז) הביא את דברי הגמ' כצורתה, ומסתימת לשונו משמע דס"ל דחיוב קבלת פני רבו הוא רק ברגל ולא בשבת ור"ח. וכן משמע מדברי רש"י בכמה מקומות (עי' סוכה דף י', ב ודף כה, א וחגיגה ג, א וכן דייק הערוך סוכה כז, ב מלשון רש"י שם), ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתה דבקרא כתיב חודש ושבת ומהיכ"ת דחייב ברגל ולא בחודש ושבת, וצ"ע.

ויעויין בטורי אבן (ר"ה שם) שעמד על סדר הפסוק למה הקדים קרא חודש לשבת, וכתב ליישב דמזה רמז דשבת דהכא לא קאי אשבת בראשית אלא על הימים טובים שג"כ נקראו שבת, ולפ"ז א"ש דלעולם חיובו הוא רק ברגל ולא בשבת דשבת דהכא על כרחך קאי על יו"ט ולכך כתוב אחר חודש עי"ש. ומיהו עדיין יקשה מר"ח דלא נזכר במימרא דר' יצחק דחייב להקביל פני רבו גם בר"ח ומשמע דחייב רק ברגל וכן משמע ברמב"ם.

והיה אפשר לומר עפמ"ש"כ במג"א (או"ח סי' שא סק"ז) דחיוב קבלת רבו הוא רק ברגל, אבל מצוה איכא גם בחודש ושבת, ולפ"ז מיושב מה דנקט ר' יצחק

• אם חייב להקביל פניו גם בחודש ושבת

א] איתא בסוכה (כז, ב) ור"ה (טז, ב) א"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר מדוע את הולכת היום לא חודש ולא שבת מכלל דבחודש ושבת חייב ללכת. והק' הריטב"א דכיון שחיוב קבלת פני רבו הוא ברגל, א"כ למה נקט קרא חודש ושבת דמשמע שחיובו הוא בחודש ושבת ולא ברגל, ותירץ דלעולם גם בשבת ור"ח חייב להקביל פני רבו, אלא שהדבר תלוי בשיעור המרחק בינו לבין רבו, דאם הוא דר קרוב לרבו חייב להקביל את פניו בכל שבת ור"ח, אבל אם הוא דר ברחוק מרבו אז לכל הפחות חייב להקביל פניו ברגלים, וזהו דקמ"ל ר' יצחק דחייב כל אדם להקביל פני רבו ברגל, עכ"ד.

ובאמת בפ"י ר"ח מבואר דכן הוה גריס להדיא בגמ' וז"ל, וז"ל ואקשי' והא ברגל אמרנו, ופרקינן אם רבו שרוי במקום קרוב לו חייב להקביל פניו בכל חודש ושבת, ואם הוא במקום רחוק חייב להקבילו ברגל, עכ"ל הר"ח. ולפי הריטב"א ור"ח צ"ל דהא דילפי' מקרא דחייב להקביל פניו ברגל הוא מסברא, דאם חייב בשבת ור"ח כ"ש ברגלים.

ומבאר דכיון שקבלת פני רבו מכוון כנגד קבלת פני השכינה, על כן בזה"ז שאין לנו קבלת פני השכינה דהא לא שייך לקיים עלייה לרגל כיון דלא שייכי קרבנות בזה"ז, א"כ כמו דאמרינן בקידושין (לג, ב) שאין ת"ח רשאי לקום מפני רבו יותר מב' פעמים ביום שלא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים, כמו"כ אין חיוב להקביל פני רבו ברגל בזה"ז שלא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים, עי"ש^{רפח}.

ולפ"ז א"ש מאי דמחלק המג"א בין שבת ור"ח לבין רגלים (וכע"ז כתב נמי בערול"ג שם) דכמו שחייב בעלייה למקדש בשלש רגלים כמו"כ חייב בקבלת פני רבו בג' רגלים, אבל בשבת ור"ח כמו שלא הטריח הקב"ה לעלות למקדש כמו"כ סברא הוא דאין חיוב להקביל פני רבו בשבת ור"ח, דכעין עלייה למקדש הוי, ואדרבה א"א לחייבו כדי שלא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים, וא"ש דעת רש"י והרמב"ם דאע"ג דכתיב בקרא שבת וחדש ולא כתיב רגל רק ילפי' מיניה לרגל, מ"מ שפיר ניתן

דוקא רגל, דהא חודש ושבת הוא רק למצוה ואילו ברגל איכא חיובא להקביל פני רבו, אלא דע"ז גופא קשה מנ"ל לר' יצחק לחלק הכי בין רגל לחודש ושבת, דזה חיוב וזה אינו אלא מצוה, וצ"ב.

• ביאור הדעה שחייב רק ברגל, וקושיא על החולקים

ב] והנראה לבאר בזה, עפמש"כ האחרונים עי' יערות דבש (ח"א דרוש יב) וערוך לנר (סוכה כז, ב) דקבלת פני רבו הוי כעין קבלת פני השכינה, ואיתא בילקוט (ישעיה סו, כג) והי' מדי חודש בחדשו וגו' ראויים היו ישראל לעלות לרגל בכל שבת ובכל ר"ח אבל לא רצה הקב"ה להטריח עליהם, אבל לעת"ל יבואו בכל שבת ור"ח עי"ש, הרי דגם בשבת ור"ח איכא ענין של עלייה למקדש רק שלא רצה הקב"ה להטריח עליהם.

ויותר מזה חזינן בשו"ת נוב"י (או"ח סי' צד) שכתב ליישב הא דהשמיטו הטוש"ע דינא דר' יצחק ולא הביאו החיוב להקביל פני רבו ברגל כלל,

רפח. ועי"ש בנוב"י בפנים דמשמע דכל טעמו שבזה"ז איכא חסרון הוא רק משום דשכינה לא זזה ממקומה והיינו דקידשה לע"ל, אבל בלא"ה לק"מ, ולכאורה מסברא צ"ב דהרי אם לא קידשה לע"ל כ"ש שלא יהא כבוד רבו מרובה מכבוד שמים, ונראה לבאר דס"ל דלמ"ד לא קידשה לע"ל אין כאן כבוד לרבו יותר מכבוד שמים כיון שאין כאן חיוב כלל.

והנה יעויין ברש"י (סוכה י, ב) דמשמע שגם בזה"ז חייב להקביל פני רבו ברגל, ובפשוטו מפורש דלא כיסוד הנוב"י, אכן לפמש"כ הנוב"י לתלותה באם קידשה לעתיד לבוא א"ש, דהא שיטת רש"י בכמה מקומות כדעת הראב"ד (פ"ח מבית הבחירה) דקדושה ראשונה לא קידשה לע"ל, ולכן גם בזה"ז חייב להקביל פני רבו. ואם נימא דבאמת רש"י חולק על הנוב"י, יש לבאר עפמש"כ היערות דבש דבאמת בזה"ז איכא חיוב טפי מבזמן הבית, כיון דקבלת פני רבו הוא במקום קבלת פני השכינה, ואי"ז חסרון בכבוד רבו יותר מכבוד שמים דדא ודא אחת היא.

לחלק ביניהם, דלענין רגל איכא חיוב ולגבי שבת ור"ח ליכא חיוב, דיסוד החיוב הוא כעין עלייה למקדש, וכמו דלא חייבתו תורה אלא ברגל ולא בשבת ור"ח ה"ה לענין קבלת פני רבו, ומ"מ שפיר כתיב בקרא שבת ור"ח דמצוה מיהא איכא דומיא לעלייה למקדש דראוים לעלות בשבת ור"ח ולעתידי לבא נמי יבואו, ודו"ק.

ולפ"ז יקשה לשיטת הריטב"א והר"ח דס"ל שבאמת חייב גם בשבת ור"ח, והא דנקט רבי יצחק דחייב ברגל הוא רק למי שדר בריחוק מקום מרבו דלכל הפחות חייב ברגל, ולכאורה קשה דסו"ס לא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים וכדהק' הנוב"י, והיאך נוכל לחייבו בחיוב עלייה לרבו בשבת ור"ח מה שאינו חייב לעלות למקדש, וצ"ע. * (צט)

אכן ברמב"ן פ' יתרו (כ, ח) עה"פ זכור את יום השבת כתב וז"ל, וטעם לקדשו שיהא זכרוננו בו להיות קדוש בעינינו וכו', והטעם שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה' וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה', כמו שנאמר 'מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת' שהיה דרכם כן וכך אמרו רז"ל מכלל דבחדש ושבת בעי למיזל, עכ"ל. הרי מבואר מדברי הרמב"ן דיסוד חיוב קבלת פני רבו לאו משום כבוד רבו הוא אלא מדיני תלמוד תורה הוא דהרגל הוי זמן מיוחד לקבל תורה מרבו. * (ק)

• עפ"ז יש לבאר אם חייב בשבת ור"ח או לא, ואזלי לשיטתם

ד] ועפ"ז נראה לבאר דמש"כ הערול"נ ונוב"י דחייב רק ברגל ולא בשבת ור"ח משום שלא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים, זה קאי רק אליבא דרש"י והרמב"ם שיסוד המצוה משום כבוד רבו הוא, ומשו"ה א"א לחייבו אלא ברגל ולא בשבת ור"ח דומיא דעלייה לרגל [וגם לדידהו י"ל כמש"כ הנוב"י דבזה"ז דאין עלייה לרגל ה"ה דאין חיוב קבלת פני רבו כלל], אבל לפמ"ש הרמב"ן בפירוש התורה דיסוד החיוב משום ת"ת שילמוד מרבו, אין מקום לחלק בין רגל לשבת ור"ח משום שלא יהא כבוד רבו מרובה מכבוד שמים, דהא

• חקירה ביסוד דין קבלת פני רבו אם מדין כבוד רבו או מדין תלמיד תורה

ג] והנראה בזה, דהנה בעיקר החיוב קבלת פני רבו יש להסתפק מהו יסוד החיוב, האם הוא משום לתא דכבוד רבו או משום לתא דתלמוד תורה דהוא זמן מסוים לקבל תורה מרבו, ועי' ברש"י (חגיגה ג, א) שמפורש דהוא מצד לתא דכבוד רבו, וכן מבואר ברמב"ם הנ"ל שהביא חיוב זה בתוך הלכות קימה והידור לרבו ולא בהלכות תלמוד תורה, הרי מבואר דחיוב קבלת פני רבו הוא משום כבוד רבו.

ופטורין מן הסוכה", ופירש"י שהמצוה היתה להקביל פני ראש הגולה דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, הרי להדיא דגם אחר החורבן חייב אדם להקביל פני רבו ברגל^{פס}.

ובפשטות היה נראה ליישב, דהנה באחרונים הקשו על עיקר דברי הגמ' ופרש"י שם דהיאך נפטרו מן הסוכה משום עוסק במצוה דהקבלת פני רבו, והרי כל החיוב הוא רק מדברי קבלה מקרא ד'מדוע את הולכת וגו'' והיאך מיפטרי מחמת כן מחיוב סוכה דאורייתא^{רצ"ב *} (קא). ובמצפה איתן (סוכה י, ב) וקוב"ש (ח"ב סי' לב) כתבו ליישב דגם מצוה דרבנן פוטרנו משום עוסק במצוה, דהא מקור הדין דעוסק במצוה פטור מן המצוה נלמד מקרא ד'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך', בלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת, ולפ"ז יתכן לומר דגם מצוה דרבנן פוטרנו מן המצוה דאורייתא, דסו"ס אין כאן לכת דידך אלא לכת דמצוה.

אך בערול"נ (בכור"י סי' תרמ) ועמק ברכה (סוכה אות טו) כתבו ליישב באופ"א, דאף שהחיוב להקביל פני רבו אינו אלא מדרבנן ולא מה"ת, מ"מ איכא קיום מ"ע דאורייתא של כבוד רבו מקרא ד'את ה'

אי"ז ענין של כבוד כלל רק ענין של לימוד התורה.

ולפ"ז א"ש דעת רש"י והרמב"ם דאזדו לטעמייהו, דכיון שלדעתם חיוב קבלת פני רבו הוא ענין של כיבוד לפיכך סברי דאין חיובו אלא ברגל ולא בשבת ור"ח וכמש"כ בערול"נ, דלשיטתם שייך האי טעמא של הנוב"י דלא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים. אבל לדעת הריטב"א והר"ח דס"ל שחייב נמי בשבת ור"ח, י"ל דסברי כהרמב"ן דיסוד החיוב הוא משום לימוד התורה, ולכן ס"ל דאין מקום לחלק בין רגל לשאר הימים משום לא יהא כבוד רבו, ואדרבה איכא לחיובי טפי בשאר הימים וחיוב ברגל הוא רק למי שדר רחוק מרבו ואינו מצוי אצלו כדי ללמוד ממנו, ודו"ק.

• קושיא על הנוב"י מפ"ק דסוכה, ויישוב הקושיא

ה] והנה בעיקר חידוש הנוב"י דבזה"ז אין חיוב להקביל פני רבו ברגל, תמהו האחרונים (עי' קבא דקשייתא השמטה לסי' פא) מהא דסוכה (י, ב) דרב חסדא ורבה בב"ח איקלעו לבי ריש גלותא וישנו בסוכה פסולה והוו אמרי דזה שפיר דמי כי "אנן שלוחי מצוה

רפט. ובהערה הקודמת כתבנו ליישב ע"פ דברי הנוב"י שתלה יסודו באם קי"ל קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל, וכיון דשיטת רש"י דלא קידשה לעתיד לבוא א"ש לטעמיה דאי"ז סתירה לכבוד שמים כיון דפטור מחיוב עלייה לרגל, אכן להרמב"ם ושאר דס"ל שקידשה לע"ל קשיא.

רצ. וכל קושיית האחרונים היא רק לשיטת רש"י והרמב"ם דיסוד המצוה הוא משום כבוד רבו, אבל לפמש"כ הרמב"ן (ע"ה) דיסוד המצוה הוא משום תלמוד תורה יש ליישב דשפיר איכא פטור דעוסק במצוה, דסו"ס הולך ללמוד תורה הוא וכמש"כ רש"י סוכה (כה, א) דגם בזה איכא פטור דעוסק במצוה, עי"ש ובאו"ש (הל' ת"ת) מש"כ בביאור דעת רש"י.

ולולי דבריו היה נראה ליישב עפ"ד האחרונים הנ"ל, דעל מצוה דרבנן או על מצוה קיומית מיקרי עדיין עוסק במצוה, ולכן אף אם כבר קיים מצות פריה ורביה מה"ת מ"מ הא חייב במצוה דרבנן של "בערב אל תנח ידך" כדאי' ביבמות (סב, ב) ובפוסקים (ריש אה"ע), וכ"כ במצפה איתן שם ביישוב קושיית הצל"ח.

ועוד י"ל דאע"פ שמן התורה שוב אינו חייב בפריה ורביה, מ"מ זה פשוט שיש לו מצוה קיומית אם יולדו לו בנים נוספים, ולכן שפיר מיקרי עוסק במצוה, וכ"כ בעמק ברכה שם לתרץ קושיית הצל"ח^{רצא}.

וממה שלא כתב הצל"ח ליישב הכי משמע דחולק על ב' יסודות אלו, וס"ל דאין דין עוסק במצוה על מצוה דרבנן או על מצוה קיומית אלא רק על מצוה חיובית מה"ת, ולכן שפיר הוקשה לו למה חתן פטור מק"ש לדעת הר"מ דטעם הפטור משום דעוסק במצוה דפרו ורבו.

נמצא שהצל"ח לשיטתו שאין פטור עוסק במצוה אלא במצוה דאורייתא, הדרא קושיא לדוכתא מהגמ' בסוכה הנ"ל, היאך פטורין ממצות סוכה

אלקיך תירא" לרבות ת"ח, או מקרא ד'והדרת פני זקן', וי"ל דגם על מצוה קיומית פטור משום עוסק במצוה, עכ"ד.

ועפ"ד הערול"נ ועמק ברכה דגם על מצוה קיומית איכא פטורא דעוסק במצוה, יש ליישב דעת הנוב"י דאה"נ שאין חיוב קבלת פני רבו בזה"ז, אך כיון דסו"ס איכא קיום מ"ע דאורייתא של כבוד רבו גם בזה"ז, לכן אם חיובא ליכא מטעם דלא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים מ"מ כיון דאיכא קיום מ"ע של כבוד רבו פטור משום עוסק במצוה ודו"ק.

• הוכחה מדברי הצל"ח דלא ס"ל כיישוב זה

ו] אך נראה דמדברי הנוב"י בצל"ח ברכות (טז, א) מבואר דאין דעתו כן, דשם העיר הצל"ח על הרמב"ם בפיה"מ דחתן פטור מק"ש מטעם עוסק במצוה דפרו ורבו, ותימה דא"כ למה לא חילקו הפוסקים בין מי שלא קיים פרו ורבו למי שכבר קיים המצוה ולימרו דרק מי שלא קיים פטור מק"ש אבל כשנושא בתולה בזיווג שני ידיה ויש לו בנים חייב בק"ש, ותי' הצל"ח דמה שלא חילקו הפוסקים הוא משום דמ"מ עוסק במצות עונה.

רצא. מאי דפשיטא ליה להעמק ברכה דאיכא מצוה קיומית כשיהיה לו עוד בנים כן נראה פשוט, ומצאתי שכן כתוב בפירוש באשל אברהם להגר"א אופנהיים (או"ח סי' רמ סי"ב) עי"ש.

אולם יש מקום לדון לפי מש"כ האגרו"מ והליכות אליהו דקיום המצוה הוא בגוף העסק לפרות ולרבות והולדת הבנים הם רק פטור מן החיוב ע"ש (והארכנו בדבריהם בפרשת בראשית), א"כ יש מקום לומר דלא ניתוסף שום קיום בעוד בנים.

דאורייתא כיון שעוסק רק במצוה מדברי קבלה של קבלת פני רבו וכקושיית האחרונים^{דכ}, ושנית למה מיקרי עוסק במצוה כלל בזה^ז כיון שלהנוב"י שם ליכא שום חיוב הקבלת פני רבו בזה^ז.

♦ יישוב אחר בהקדם יסוד הפטור דטירדא דמצוה

[ז] והנראה בזה, דהנה בברייתא סוכה (כה, א) איתא, ת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן, מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב וכו', א"כ אפי' כונס את האלמנה נמי כונס את הבתולה טריד וכו', וכל היכא דטריד ה"נ דפטור אלא מעתה טבעה ספינתו בים דטריד ה"נ דפטור וכו', הכא טריד טירדא דמצוה התם טריד טירדא דרשות ע"כ.

והקשו הראשונים ל"ל ב' קראי לפטור עוסק במצוה, והא חתן נמי עוסק במצוה הוא. ועי' בריטב"א שכתב ליישב וז"ל, י"ל דאילו לא כתב אלא ובלכתך בלחוד הוה מוקמינן ליה כשהמצוה היא בהליכה עצמה שהוא עוסק במצוה ממש כגון ההולך להוצאת המת ולהכנסת כלה ועולה לרגל, אבל הולך לדבר מצוה שאין ההליכה גופה של מצוה לא מיפטר מק"ש ושאר מצוה, אבל השתא דכתיב

לעוסק במצוה מיותר ובלכתך בדרך להולך לדבר מצוה עכ"ל.

ומבואר בריטב"א דבאמת פטור חתן הוא פטור כשאר עוסק במצוה, אלא דס"ד דרק מי שעוסק במצוה ממש פטור אבל מי שהולך לדבר מצוה וכן חתן דהנהו אינם עוסקים בגוף המצוה לא, קמ"ל דגם זה בכלל עוסק במצוה דטרוד מחמת מצוה נמי בכלל עוסק במצוה. וכן מבואר מדברי התוס' שם שכתבו דמחתן ליכא למילף לשאר עוסק במצוה דדילמא שאני חתן שאין נקל לו כ"כ להסיר הטירדא מלבו עכ"ד, ומבואר דגם חתן בכלל פטור דעוסק במצוה.

אכן ברש"י (ד"ה ובלכתך) כתב ליישב באופ"א וז"ל, ואע"ג דהוא נמי במצוה טריד איצטריכי להו תרי קראי, דאי הוה חד כיון דחתן לאו בהדיא כתיב בקרא הו"א לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מלאכת מצוה בידיים או מהלך למצוה, אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עוסק אלא טריד במחשבת בעילה לא פטר הכתוב, הלכך מקרא יתירא אשמעי' דפטור מק"ש דטריד במחשבת בעילה עכ"ל. ומדבריו משמע דבאמת חתן לא מיקרי עוסק במצוה דהא אינו עוסק במצוה, אלא דגזה"כ דאפ"ה פטור כיון שהוא טרוד מחמת מצוה.

רצב. ואין לומר דס"ל להצל"ח דדברי קבלה כדברי תורה הן ומשנ"ה פטור ממצות סוכה, דהרי א"א לומר כן כי א"כ היה לו ליישב בברכות דמשנ"ה חתן פטור משום מצוה מדברי קבלה של "בערב אל תנח ידך".

• ביאור שיטת רש"י דטירדא דמצוה פטרת מדין 'טירדא', וראיה לזה מדברי הר"ן

ח] ובביאור הדברים נראה, דהנה בגמ' ס"ד דאף בטבעה ספינתו בים יהא פטור משום טירדא, ומסקינן דדוקא בחתן דטריד טירדא דמצוה פטור ולא במאן דטריד טירדא דרשות עי"ש, וקשה היכי ס"ד לפוטרו משום טירדא והא התם ליכא מצוה כלל.

ונראה מוכח מזה דלס"ד דגמ' באמת טעם הפטור הוא משום טירדא ולכן ס"ד דגם טבעה ספינתו בים יהא פטור, ובמסקנא דאמרי' דוקא טירדא דמצוה לתוס' וריטב"א הנ"ל צ"ל דהדרה בה הגמ' דבאמת הפטור הוא רק משום עוסק במצוה וטירדא דמצוה נמי בכלל עוסק במצוה. אבל לרש"י היה נראה דס"ל דגם למסקנא הפטור הוא משום טירדא אלא דבעינן שיהא טירדא מחמת מצוה דאז אינו מחויב ליתובי דעתיה [דנחשב כאנוס בדבר וא"א למיתב דעתיה], ולא מחמת רשות, דאם רשות הוא איבעי ליה ליתובי דעתיה כדמסקינן בגמ'.

ונראה להביא סמוכין לפירוש זה, ממש"כ רש"י בסוכה (כו, א) משום רב שילא אמרו חתן פטור והשושבינן וכל בני החופה חייבין, ופרש"י חתן פטור מק"ש משום דטריד ושאר בני חופה חייבין ולית להו להני תנאי עוסק במצוה פטור מן המצוה עכ"ל, ובתוס' הקשו עליו דאי לית להו

עוסק במצוה א"כ גם חתן יהא חייב בק"ש דאיבעי ליה ליתובי דעתיה, וכן הק' הר"ן וכתב ליישב וז"ל, אבל אפשר לי לדחוק ולומר על דעת רש"י ז"ל דנהי דלא סבירא ליה עוסק במצוה פטור מן המצוה אפ"ה כיון דטרדת מצוה הוא לא מחמירין עליה ליתובי דעתיה, אבל באבל דרשותא גרידא הוא מחמירין עכ"ל. והיינו דס"ל להר"ן בדעת רש"י דאף אם ליכא פטור דעוסק במצוה מ"מ איכא סברא לפטור חתן מק"ש כיון שהוא טרוד מחמת מצוה, ודבר זה צ"ב דמאי שייך לפוטרו משום טירדא דמצוה כיון דאין פטור דעוסק במצוה.

ונראה מבואר מזה כיסוד הנ"ל, דפטור דטירדא לאו פטור משום שהוא עוסק במצוה, אלא פטור בפנ"ע הוא דכל שהוא טרוד וא"א לכויין את לבו פטור מן המצוה, אלא דכל היכא דטריד טירדא דרשות איבעי ליה ליתובי דעתיה, ורק היכא דטריד טירדא דמצוה הוא דפטור דכיון שהמצוה היא שגורמת לו הטירדא הו"ל כמו מי שא"א לו למיתב דעתיה ופטור, ונראה דגם לדידן דילפי' פטור חתן מקרא מ"מ יסוד הפטור הוא משום טירדא, וא"ש דעת רש"י לטעמיה וכן"ל. * (קב)

• יישוב דעת הצ"ח דאין טירדא דמצוה אלא במצוה חיובית

ט] ועפ"ז נראה ליישב דעת הצ"ח, דלעולם ס"ל דעוסק במצוה קיומית פטור מן המצוה וכמש"כ

הערול"נ ועמק ברכה, ומה"ט הנהו אמוראי שהלכו לקבל פני ריש גלותא היו פטורין מן הסוכה אף דאין חיוב קבלת פני רבו בזה"ז לשי' הנוב"י, דמ"מ מקיים מצוה קיומית דכבוד רבו. והא דהק' הצל"ח בברכות דאמאי פטור החתן מק"ש היכא שכבר קיים מצות פרו ורבו, אע"ג דמורה הצל"ח דלמצוה קיומית נמי איכא פטור דעוסק במצוה, י"ל דבזה חלוק פטור דעוסק במצוה מפטור דטירדא, דגבי עוסק במצוה הפטור הוא מחמת זה שעוסק במצוה, ועל כן גם מצוה קיומית בכלל דסו"ס עוסק במצוה הוא, אבל בפטורא ד'טריד טירדא דמצוה' כיון שאי"ז פטור מחמת העסק במצוה רק משום דטריד מחמת מצוה דאינו יכול ליתובי דעתיה, בזה י"ל דכל שאינו מחוייב בהמצוה נמצא שאין המצוה גורמת טירדא דהרי לא הוי מחוייב בדבר, והדרינן לכללא דאיבעי ליה ליתובי דעתיה, ומשו"ה שפיר הקשה להרמב"ם למה חתן פטור אם כבר קיים פו"ר והא ליכא טירדא דמצוה חיובית, ודו"ק היטב. * (קא)

פטור מכל המצות הא שאני ק"ש ופסח דמ"ע שהזמן גרמא הן וגם אינן שוות בכל, עי"ש מה שתירץ. ובצל"ח (ברכות שם) תי' דאה"נ דרק מי שעוסק במצוה השוה בכל פטור משאר מצות השוין בכל, אבל חתן שעוסק במצות פו"ר דאינה שוה בכל שהרי הנשים פטורות ממנה, אינו פטור אלא מק"ש וכדומה שאינה שוה בכל, דלפטורו טפי מזה אין לנו לימוד עי"ש. הרי חזינן דס"ל להצל"ח דפטור עוסק במצוה וטירדא דמצוה הוא רק ממצות ששוין לאותה מצוה שעוסק בה, וא"כ מסתברא מילתא דאם עוסק במצוה קיומית אין לנו לפטורו ממצוה חיובית, ולפ"ז א"ש מאי דהקשה בברכות למה חתן פטור מק"ש אם כבר קיים מצות פו"ר והלא אינו מחוייב עוד במצות פו"ר, אלא דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מגמ' בסוכה דאמאי מיפטרו הנהו אמוראי ממצות סוכה והא אין חיוב קבלת רבו אלא מדברי קבלה, ובפרט בזה"ז דאין חיוב כלל להקביל פני רבו לדעת הנוב"י שלא יהא כבוד רבו יותר מכבוד שמים.

• הוכחה מדברי הצל"ח במקו"א דלא ס"ל כיסוד זה

• יישוב קושיית האחרונים דפטור עוסק במצוה הוא מדין כעין תדורו

י] אולם לפי האמת נראה דא"א ליישב שי' הצל"ח הכי, דנראה להוכיח ממקו"א שדעת הצל"ח היא דאין פטור עוסק במצוה במצוה קיומית, והוא דהנה הפנ"י (ברכות יז, ו בסוכה כב, א) הק' היכי ילפינן מק"ש ופסח דהעוסק במצוה

יא] ולכן נראה ליישב דעת הצל"ח באופ"א, דהנה בהא דמשמשי חולה פטורים מן הסוכה מבואר בסוגיא דסוכה (שם) שטעם הפטור הוא דעסקי במצוה, וכ"כ במשנ"ב (סי' תרמ) בשם הלבוש. אכן יש

לומר דיש עוד טעם לפוטרו מן הסוכה, והוא משום דבעינן תשבו כעין תדורו וכל שעוסק במצוה כיון שכל השנה יוצא מביתו לעסוק בדבר מצוה ה"ה בסוכות יש לפוטרו מן הסוכה משום תשבו כעין תדורו.

מצוה, עכ"ל מהר"ח או"ז. הרי מפורש דכמו שמותר לצאת מן הסוכה לילך לדבר הרשות ומטעם תשבו כעין תדורו ה"ה שמותר לצאת לילך לדבר מצוה מהאי טעמא.

ויסוד הדברים מצאתי מפורש במהר"ח או"ז (סי' קפג) וז"ל, ועתה צריך ליתן טעם למה יניח מצות סוכה וילך לשמוע הדרשה, ולמה לא ילך לישן בסוכה ולא ישמע הדרשה דהעוסק במצות סוכה פטור מלשמוע הדרשה ולהקביל פני רבו, ואם היה כך שהתחילו לילך לשמוע הדרשה ולהקביל קודם החג שעדיין לא התחילו במצות סוכה הוי ניחא, אבל כבר התחילו לקיים מצות סוכה מאיזה טעם יצאו מן הסוכה לקיים מצות אחרת. או נאמר כמו שיכול לצאת מן הסוכה לילך לדבר הרשות מתשבו כעין תדורו שכך פירשו התוס' וז"ל הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום כל זה נפקא מתשבו כעין תדורו שכשאדם הוא בביתו אינו נמנע מלצאת לדרך עכ"ל, וכ"ש שמותר לצאת מן הסוכה מטעם זה ולילך לדבר

ועפ"ז יש ליישב דעת הצ"ח באופ"א, דודאי אין פטור עוסק במצוה כלל אלא כשעוסק במצוה חיובית מה"ת וכמשנ"ת לעיל, ולכן שפיר מקשה לטעמיה בברכות (טז, א) למה לא חילקו הפוסקים גבי חתן דמי שכבר קיים מצות פרו ורבו לא יהא פטור מק"ש דשוב אין לו חיוב במצות פרו ורבו מה"ת, אכן הא דמבואר בסוכה (י, ב) דהני אמוראי היו פטורין במצות סוכה אף דאין חיוב מה"ת להקביל פני רבו ואפילו מדרבנן ליכא חיוב בזה"ז לשיטתו בנוב"י, י"ל דלאו משום כללא דעוסק במצוה הוא דנפטרו, אלא מטעם 'תשבו כעין תדורו' וכמש"כ במהר"ח או"ז דכיון שכל השנה אינו נמנע מלצאת לשום דבר מצוה ואפי' למצוה קיומית ע"כ יש לו פטור משום תשבו כעין תדורו, דבכלל זה כל דבר מצוה אפי' למצות קיומית ודו"ק.* (קד)

